आदिवासी आवाज

आदिवासीको अधिकार बारे
बागियो घोषणा र नेपाल

उत्पीडित जीवन बाँचीरहेका
सुरेल' जाति

तामाङहरूको असहयोग र ऐतिहासिक विद्रोहको उपज: पीपा गोश्वारा अड्डा

यस वर्षको विजया दशमी तथा
शुभ दीपावली सबैका लागि
सुखमय रहोस् ।

छुट्टै पहिचान र उद्देश्य बोकेर
आएको 'आदिवासी आवाज'
पत्रिकाको प्रगति तथा
निरन्तरताको कामना गर्दछौं ।

जिप छिरिङ लामा शेर्पा
अध्यक्ष

नेपाल शेर्पा संघ
केन्द्रीय समिति
तथा
महाधिवेशन प्रतिनिधि
नेपाली कांग्रेस, दोलखा

का.जि.प्र.का.द.न. ४४/०५६/०५७

आदिवासी आवाज

द्वैमासिक

वर्ष १, अङ्क १, असोज-कोर्तिक, २०५६

प्रधान सम्पादक
राधा बुढाथोकी मगर

सम्पादक/प्रकाशक
नाम्गेल मोक्तान

कम्प्युटर ले-आउट
एक्टिभ डि.टी.पी. सपोर्टस्
डिल्लीबजार, फोन: ४१९८४७

मुद्रक
सम्झना प्रेस, ठमेल

मूल्य रु. १२/-

यस भित्र

- तामाङहरुको असहयोग र ऐतिहासिक विद्रोहहरुको उपजः पीपा गोश्वारा अड्डा
- नेपाललाई धर्म निरपेक्ष देश घोषणा गर्ने अभियान चलाउनु पर्छ
- उत्पीडित जीवन बाँचिरहेका सुरेल जाति ।
- आदिवासीको अधिकार बारे बागियो घोषणा र नेपाल
- दशैं वहिष्कारको ऐतिहासिक पृष्ठभूमि के हो ?
- के दशैं तिहार मगरहरुको चाड पर्व हो ?

कार्यालय:
आदिवासी आवाज
द्वैमासिक
पो.ब.नं. १३४८१
फोन: २६३१०५
फ्याक्स नं. ९७७-१-५७०२८७
गणबहाल, काठमाडौं

सम्पादकीय

राजनीति संवेदनशीलताको अभाव

नेपालका आदिबासी तथा जनजातिहरू संख्यात्मक हिसाबले बढी भए पनि आर्थिक र राजीनितक रूपमा धेरै पछि रहेका छन् । देशको उच्च एवं महत्वपूर्ण पदमा रहेका जनजाति तथा आदिबासीहरूको संख्या खोज्नेहो भने नगन्य नै छ । समयअनुसार प्रतिस्पर्धा गर्ने चेतनाको विकास नुहनु र आर्थिक रूपमा सक्षम नहुनुले अरू जातिहरूभन्दा जनजाति तथा आदिबासीहरू निरीह छन् ।

व्यक्ति तथा जातिको हरेक प्रकारको विकास राजनीतिक चेतनाले गराएको हुन्छ । आर्थिक रूपमा सक्षम भए पनि राजनीतिक चेतना भएन भने जाति, समाज र राष्ट्रप्रतिको दायित्व बोध हुँदैन । हामी अर्थात् जनजाति तथा आदिबासीहरूमा यतिबेला देखिएको टड्कारो समस्या भनेको राजनीतिक संवेदनशीलताको अभाव हो ।

देशमा पाँच प्रतिशत मानिसहरू असाध्यै धनी छन् र त्यस बाहेकका सबै जनता गरिबीको रेखामुनी पर्ने हुँदा जनजाति तथा आदिबासीहरू मात्र आर्थिक रूपमा असक्षम छन् भन्न मिल्दैन तर, तुलनात्मक रूपले हामीहरू अझै कमजोर छौं र त्यसो हुनुमा देशले अख्तियार गर्ने अर्थनीति पनि मुख्य हो ।

यी सबै समस्याहरूको छानविन गर्दै आदिबासी तथा जनजातिहरूलाई शैक्षिक क्षेत्रमा माथि उठाउन र राजनीतिक चेतनाको विकास गराउन सहयोग पुग्न सकोस् भन्ने उद्देश्यले हामीले "आदिबासी आवाज" प्रकाशन गर्न लागेका छौं । हाम्रो प्रमुख उद्देश्य आदिबासी तथा जनजातिहरूलाई राजनीतिक, शैक्षिक र आर्थिक रूपमा प्रशिक्षित गर्ने भए पनि समग्रमा पूर्वाग्रहरहित भएर सबैलाई सहयोग पुऱ्याउँने छौं साथै यस मार्फत् साम्प्रदायिकत्व भावनाको विकास हुन दिने छैनौं ।

तर यसलाई निरन्तरता दिई जीवित राख्न हाम्रा पाठक, शुभचिन्तक तथा सहयोगीहरूको निरन्तर सहयोगको खाँचो पर्ने हुँदा हामी यहाँ हरूको सहयोगको अपेक्षा राख्दछौं ।

खोजमूलक आलेख

तामाङहरूको असहयोग र ऐतिहासिक विद्रोहको उपज : पीपा गोश्वारा अड्डा

ग्यावक रविन्द्र तामाङ

इतिहासदेखि वर्तमानसम्म तामाङहरूको जागीरखाने अड्डाको रूपमा विकास भएको एउटा जङ्गी कार्यालय हो- पीपा गोश्वारा/शाही नेपाली जङ्गी अड्डा अर्न्तगत (हाल) रहेको यस गोश्वाराको औपचारिक स्थापना श्री ३ चन्द्रशम्शेरले सिंहदरवारको निर्माणको क्रममा गरेको हुन् । यद्यपि यस गोश्वारा निर्माणको पृष्ठभूमि भने श्री ५ रणबहादुर शाह र उनका छोरा गिर्वाणयुद्ध बिक्रम शाहको पालामा भएको थियो भन्ने कुरा इतिहासकारहरूले उजागर गरेको पाइन्छ ।

पीपागोश्वाराले संस्थागत रूप लिएपछि यसले खासगरी राणाकालमा राणा सरकारलाई आवश्यक पर्ने श्रमिक, कुल्ली उपलब्ध गराउने र जसले राणाहरूको घर-घरको कार्यहरूका साथै तात्कालीन बखत बनेका राणादरवारहरू बनाउने कार्यमा भयङ्कर सहयोग गर्ने गरेको थियो । यसका अतिरिक्त यसले राजदरवार/राजपरिवारलई आवश्यक पर्ने दाउरा, दैनिक आपूर्तिका अन्य सामग्रीहरूका साथै भारी बोक्ने, पाल, शयर टाँग्ने, सरसफाई गर्ने र शाही नेपाली जङ्गी अड्डा स्थापना भएपछि भने यस अन्तर्गतका विभिन्न कार्यालय र अफिसरहरू कहाँ आइपर्ने कामकाज गर्नु र ब्रतवन्ध, बिवाह, मराउका सथै सवारी एवं धार्मिक कार्यहरू गर्दा आवश्यक कुराहरू व्यवस्थापन जस्तो कुश, वनतरूल, दाउरा, दत्तिउनका साथै ब्रतवन्धमा नभै नहुने नवग्रहका सरसामानहरू आपूर्ति गर्ने गरेको छ । यसका अतिरिक्त यसले देशमा आइपर्ने दैवी विपत्तिहरू जस्तो बाढी, पहिरो, भूकम्पजस्ता कार्यमा सहयोग पनि गर्ने गरेको छ ।

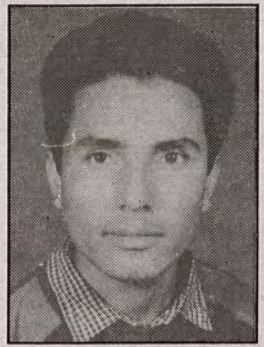

पीपा गोश्वारामा कार्यरत कर्मचारी/पीपाहरूमा सर्वप्रथम तामाङहरूको बाहुल्य रहेको थियो भने पछिपछि केही नेवारहरू पनि संलग्न रहेको पाइन्छ । हाल आएर ब्राम्हण र क्षेत्रीहरू पनि फाटफुट कार्यरत रहेका छन् । यद्यपि आजपर्यन्त यस गोश्वारामा तामाङहरूको एकलौटी जागीर खाने थलोको रूपमा स्थापित भै रहेको छ । संलग्न रहेको कर्मचारी/पीपाहरूमध्ये पनि तामाङहरू दाउरा चिर्ने, घास उखेल्ने, काट्ने पाल र शयर टाग्ने, सरसफाई गर्ने, घरहरूका साथै बाटो निर्माण गर्ने र परिआएका बखत जेसुकै भएपनि शारीरिक श्रममूलक कार्यहरू गर्ने गर्दछन् । नेवारहरू राजदरवारभित्र राजपरिवारहरूको घरघरानभित्र फूल बगैचाका साथै धार्मिक पूजाका कार्यहरूमा संलग्न रहने गर्दछन् । त्यस्तै तामाङहरू तात्कालीन राणा कालमा र हाल शाही परिवारहरू शिकारमा सवारी होइवक्सदा उहाँहरूसँग संलग्न हुने गरेका छन् । स्मरण रहोस् राणाकालमा पीपा शब्दले भारी बोक्ने भरिया भन्ने जनाउदथ्यो ।

पीपा गोश्वाराको स्थापनाको पृष्ठभूमी खोजी गर्दा स्व. श्री ५ रणवहादुर शाह र उनका छोरा स्व.श्री ५ गिर्वाणयुद्ध विक्रम शाहको पालामा तात्कालीन जंगी सेवामा संलग्न रहेका उच्च पदस्थ सैनिक सेवाका तामाङहरूले दुई-दुई पटक गरेको सैनिक विद्रोहहरू रहेको जानकारी इतिहासकारहरूले दिएको पाइन्छ ।

पीपा गोश्वारा अड्डामा हाल कुल दरबन्दी ८९१ मा झण्डै ७९१ जना तामाङहरू नै रहेका छन् भने बाँकी १०० दरबन्दीमा पनि अधिकांश नेवारहरू र नगन्यरूपमा क्षेत्री, बाहुनहरू संलग्न/कार्यरत छन् । पीपा गोश्वारामा हुद्दा, जमदार, कोते, पीपा मास्टर, क्वार्टर मास्टर, हाकिमसेनानी, हाकिमप्रमुख सेनानी जस्ता पदहरू रहेका छन् । जसमा कोतेदेखि क्वार्टर मास्टरसम्मका पदहरू सहायक अर्थात्

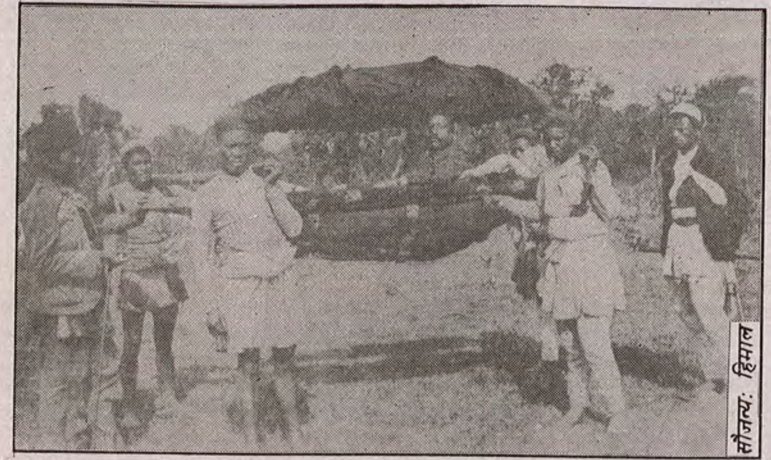

सौजन्य: हिमाल

तामाङ पीपाहरू राणा परिवारलाई डोलीमा बोक्दै ।

राजपत्र अनंकित स्तरका कर्मचारीहरू रहेका छन् भने हाकिम सेनानीदेखि प्रमुखसेनानी सम्मका पदहरू अधिकृत स्तर अर्थात राजपत्रांकित स्तरका कर्मचारी रहेका छन् ।

पीपा गोश्वारा हाल शाही नेपाली जङ्गी अड्डा अन्तर्गत रहेको १६ नं. वाहिनीको विभागबाट नियन्त्रण र निर्देशनमा संचालित छ । तर गोश्वाराको कार्य संचालन गर्ने ठोस ऐन, नियम र कानूनहरू भने रहेका छैनन् । त्यसैले गर्दा यस गोश्वारामा निजामती र जङ्गीतर्फका ऐन, नियन र कानूनहरू समरूपमा लागु भै रहेका छन् । त्यसैले यहाँ कार्यरत कर्मचारी/पीपाहरू सैनिक नियम अनुसार भर्ना गरिन्छ भने उनीहरूले बिदा, औषधी-उपचार, उपदान, पेन्सन आदि जस्ता सुबिधाहरू निजामति नियम अनुसार पाउँछन । यस्तै अवकासको हकमा जङ्गी नियम लागु हुँदैन । त्यसैले यहाँका कर्मचारी/पीपाहरू ५८ वर्ष उमेर पुगेपछि वा ३० वर्ष सेवा पुगेपछि अनिवार्य रूपमा अवकास हुन्छन् । त्यस्तै पीपा गोश्वाराको दैनिक कार्य संचालनमा केही निजामति केही जङ्गी सेवाका कर्मचारीहरू पनि संलग्न रहेका छन । यसका अतिरित्त गोश्वारामा शारीरिक श्रममूलक कार्य वढी हुने भएकाले त्यहाँका कर्मचारी/पीपाहरू प्रशासनिक आदेशभन्दा मौखिक आदेशद्वारा कार्य गर्ने गर्दछन् ।

तस्वीर: लेखक स्वयं

सिंहदरबार
सचिवालयदेखि
उत्तरपट्टि रहेको
पीपा गोश्वारा
अड्डा

सरल, सोझा, कम बोल्ने, घोचपेज नगर्ने मानसिक स्वभावका साथै शारीरिक बनोट राम्रो भएका तामाङहरू पीपा गोश्वारामा सेवा प्रवेश गर्दा कोते, पीपा पदबाट गर्ने गर्दछन भने उनीहरूको बढुवा कार्य जेष्ठताका आधारमा हुने गर्दछ । सेवा प्रवेशका लागि शैक्षिक योग्यता नचाहिए पनि हाल यहाँ सेवा गर्ने तामाङहरू शिक्षित रहेको पाइन्छ । जहाँ जागीर खाने तामाङहरू कोते, पीपादेखि पदोन्ति भै प्रमुखसम्म पुग्ने गर्दछन् । पीपा गोश्वारामा पीपा नै कार्य गरेका स्व. मान बहादुर लामा (तामाङ) स्व. श्री ५ महेन्द्र सरकारले यहाँ उल्लेखित सेवा पुर्‍याए वापत आजीवन सेवा सम्मान दिएको पनि जानकारी पाइन्छ । पहिलो राष्टिय अभिलेखालय रहेको टाउँमा र हाल सिंहदरवार सचिवालयको उत्तरपट्टि रहेको यस पीपा गोश्वारा अड्डामा टड्करो रूपमा एकातिर सेवा, शर्त, सम्बन्धी ऐन, नियम, बिनियम र कानून बन्नु पर्ने आवश्यता रहेको छ भने अर्कोतिर यहाँ सेवारत कर्मचारी/पीपाहरू लाई रासन र आवशको व्यवस्था पनि गर्नु पर्ने देखिएको छ ।

अन्तमा, स्थापनाकालदेखि वर्तमानसम्म नियमित रूपमा उल्लेखित कार्यहरू संचालन भै आएको यस पीपा गोश्वाराको स्थापनाको पृष्ठभूमी खोजी गर्दा स्व. श्री ५ रणवहादुर शाह र उनका छोरा स्व.श्री ५ गिर्वाणयुद्ध विक्रम शाहको पालामा तात्कालीन जङ्गी सेवामा संलग्न रहेका उच्च पदस्थ सैनिक सेवाका तामाङहरूले दुई-दुई पटक गरेको सैनिक विद्रोहहरू रहेको जानकारी इतिहासकारहरूले दिएको पाइन्छ । इतिहासकारहरूकै अनुसार तामाङहरूले गरेको पूर्व सैनिक सेवाको मुल्याङ्कन गर्दै ती विद्रोही तामाङहरूलाई तात्कालीन सरकारले सैनिक सेवाबाट बंचित नगरी केवल हात हतियार बोक्नबाट मात्र बंचित गरेको कुरा पनि उल्लेख गरेका छन् । तर उल्लेखित तामाङहरूले गरेका ऐतिहासिक विद्रोहहरू कस्तो थियो भन्ने विस्तृत विवरण भने अझै इतिहासकारहरूको खोजको विषय रहेपनि आजपर्यन्त तामाङ भनेर जागीर खानेहरूको जागीर खाने थलो भने पीपा गोश्वरा अड्डा नै भइरहेको छ भन्दा फरक नपर्ला ।

सौजन्य: तामाङ जाति

राणाकालीन सूचना : इस्तिहार

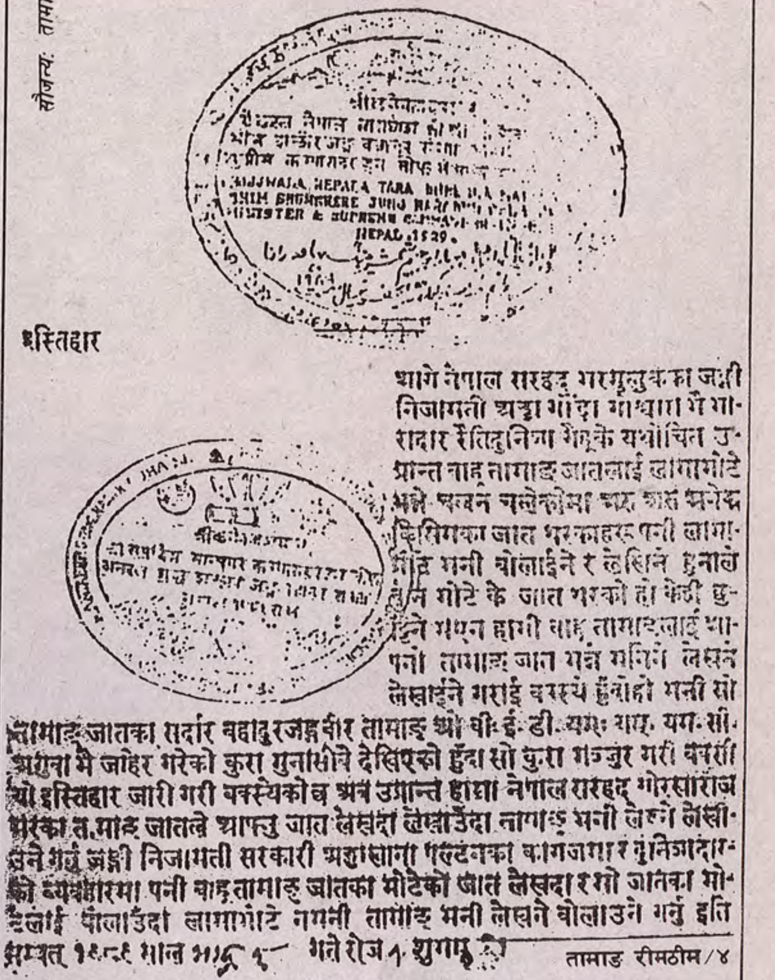

तामाङ रीमठीम/४

यति मात्र नभै स्व. श्री ५ पृथ्वीनरायण शाहलाई राष्ट्रिय एकिकारणको अभियानमा असहयोग र बाधा पुर्‍याएको र माथि उल्लेखित तामाङहरूले दुई-दुई पटक गरेको सैनिक विद्रोहहरूको कारण तामाङहरूलाई राणाहरूले सन् १८९६ देखि ब्रिटिस गोर्खा फौजमा भर्ती हुनबाट मात्र नभै नेपाल राज्यकै सैनिक एवं प्रशासन सेवामा भर्ती हुन समेत तत्कालीन सरकारले बञ्चित गरेको थियो । त्यस बखत तामाङहरूले 'पीपा' बाहेक अन्य पेशा वा व्यापार गर्न पनि पाउँदैनथे । फलत: तामाङहरूले अन्य पेशा अपनाउँदा आफ्नो जात तामाङ नलेखी लामा वा आफ्ना थरहरू मात्र नभै अन्य जातिका थरहरू जस्तो गुरूङ, घले लेखी स्वदेशी वा विदेशी सेना समेतमा स्थापित हुनु परेको थियो । जसको प्रत्यक्ष प्रमाण वा अवशेषहरू 'पीपा गोश्वारा' अड्डा र तामाङहरूको नागरिकता प्रमाण-पत्रमा तामाङ भनेर उल्लेख नगरी लामा वा थरहरू उल्लेख गरेको अझै स्पष्टसँग देख्न सकिन्छ ।

यद्यपि सन् १९३२ अगष्तमा स्व. श्री ५ त्रिभुवनका पालामा श्री ३ भीम शम्सेरद्वारा जारी गरिएको एक सरकारी इस्तिहार (सूचना) द्वारा तामाङहरूले आफ्नो नामको पछाडि 'लामा' वा 'थर' को सट्टा तामाङ जाति भनेर लख्ने, लेखाउने अधिकार पाएका थिए ।

परिचय

नेपाल जनजाति युवा परिषद्

भाषा धर्म र संस्कृतिमा आफ्नै मौलिक पद्धतिका धनी जनजातिहरुको संख्या मुलुकको कूल जनसंख्याको ७५ प्रतिशत रहेको छ। सामाजिक गतिहीनताका शिकार भएका हामी जनजातिहरु आदिमकालीन बासिन्दा भएकोले यो मुलुकसँगको हाम्रो सम्बन्ध इतिहासभन्दा पनि जेठो छ। पृथ्वीनारायण शाहको पालासम्म त नेपालमा जनजाति राज्यहरु थिए भन्ने जानकारी हाम्रो इतिहासले दिन्छ। बाइसे र चौबिसे राज्यहरुलाई नेपाल राज्यमा विलय गर्ने पृथ्वीनारायण शाहको अभियानले राज्यहरु मात्र विलय भएनन् राज्यहरुको मौलिक भाषा, धर्म र संस्कृति समेत विलय गराउने काम गऱ्यो। यसरी जनजातिहरुको मौलिकतामथि भएको हस्तक्षेपले मुलुकका मूल बासिन्दा भएर पनि जनजातिहरु राज्यको मूल प्रवाहबाट छायाँमा पर्दै आएका छौं।

राज्यको नीति निर्माण गर्ने ठाउँमा बसेका कथित तागाधारीहरुले जनजातिहरुमाथि गर्दै आएको दमनबाट कुनै पनि जनजाति अनभिज्ञ छैनन्, तर एक्काइसौं शताब्दीतर्फ अघि बढिरहेको आजको सामाजिक अवस्थामा पनि तागाधारीहरुको जनस्तरबाट पनि जनजातिहरुलाई बलजफ्ती पछाडि हत्याउने षडयन्त्रहरु रचिदै आएका छन्। जनजातिहरु राजनीतिक एवं समाजिक रुपले रचिदै आएका छन्। जनजातिहरु राजनीतिक एवं सामाजिक रुपले सचेत हुन थालेपछि जनजातिहरुको प्रगतिलाई पचाउन नसक्ने षड्यन्त्रकारीहरुले "गायत्री मन्त्र" जस्ता श्रृंखलावद्ध सामग्रीहरु छापेर जनजातिहरुलाई सुनियोजित रुपले बदनाम गर्ने अभियान पनि अघि बढाइरहेका छन्। यसरी आफ्नो सामुदायिक उत्थानको लागि डट्ने जनजातिहरु माथि बदनामको हिला छ्याप्ने कामले "मै खाउँ, मै लाउँ, सुखसयल वा मोज म गरुँ, मै नाचुँ, मै हाँसु अरु सब मरुन दुर्वलहरु" भन्ने उनीहरुको कपटी हृदयलाई समेत उजागर गरिरहेको छ। तर आफूहरुमाथि आउने सबैखाले दमनका विरुद्ध विशाल छाती लिएर लडिरहेका जनजातिहरु मुलुकका इमान्दार र बहादुर सिपाही हुन् भन्ने कुरा स्पष्टै छ। राष्ट्रको समृद्धि र जनताको अधिकारको लागि जनजातिका छोरा लखन थापा मुलुककै पहिलो शहिद भएको यथार्थ षड्यन्त्रकारीहरुलाई पनि थाहा हुनुपर्ने हो। त्यतिमात्र होइन, लखन थापाहरुजस्ता जनजातिहरुका बीर छोराहरुले सूर्य नअस्ताउने बेलायती साम्राज्यको मुखबाट नेपाललाई नबचाएको भए षड्यन्त्रकारीहरुको हालत के हुन्थ्यो भन्ने कुरा उनीहरुले पनि टाउकोमा हात राखेर सोच्नु पर्ने हो। मुलुकप्रतिको यति ठूलो समर्पनको इतिहास बोकेका जनजातिहरु पटक-पटक मार खाएर पनि अहिलेसम्म हार खाएका छैनन् र कहिल्यै पनि हार खाने छैनन् भन्ने तथ्य षड्यन्त्रकारीहरुले बुझिराखुन् भन्ने कामना गर्नैपर्छ। यसरी इतिहासभन्दा जेठो आफ्नो उपस्थिति र पुर्खाको बलिदानीपूर्ण त्यागप्रति गर्व गर्दै चुनौतीपूर्ण समाजका हर क्षेत्रमा जनजाति युवाहरुलाई समृद्ध बनाउने उद्देश्यले नेपाल जनजाति युवा परिषदको स्थापना भएको हो। जनजातिको प्रगतिप्रति इर्ष्या गर्नेहरुविरुद्ध जनजाति युवाहरुलाई गोलबन्द गर्ने कामलाई यो परिषद्ले अभियानका रुपमा अगाडि बढाउने छ। जनजाति युवाहरुप्रति लक्षित यो परिषद् षड्यन्त्रकारी प्रपंचसँग जुध्न र आफ्ना मौलिकता प्रति दृढ रहन उत्साहित गराउँदै यो परिषद् उनै युवाहरुको राजनीतिक, सामाजिक, नैतिक। आर्थिक समृद्धिको लागि सदा समर्पित रहेनेछ।

अध्यक्ष: बोरसमान लामा

वोरसमान लामा
अध्यक्ष
नेपाल जनजाति युवा परिषद्
केन्द्रीय कार्यलय
लाजिम्पाट, काठमान्डौं, नेपाल
पो.व.नं. २०४८८
फोन : ४२७६४० र ४३८०७६
फ्याक्स : ९७७-१-४१६०३५

खोजी खोजी पढौं

युवा पत्रकार बालकृष्ण बस्नेतको सम्पादन र प्रकाशनमा मासिक रुपमा प्रकाशित हुँदै आइरहेको समाचारमूलक पत्रिका "दोलखा टुडे" खोजी खोजी पढौं।

हरेक मंगलवार प्रकाशित हुने "नयाँ मोर्चा साप्ताहिक" पढ्न नभुलौं।

खोज अनुसन्धान

उत्पीडित जीवन बाँचिरहेका सुरेल जाति

नेपाल "चारजात छत्तीस वर्णको फूलबारी हो" श्री ५ बडामहाराजाधिराज पृथ्वीनारायण शाहको दिव्योपदेशमा उल्लेखित उक्त भनाइबाट स्पष्ट हुन्छ कि नेपालमा प्रचीनकालदेखि नै विभिन्न जन-जातिहरूले बसोबास गर्दै आएका छन्। जाति भन्नले खासगरी कामको आधारमा विभाजन गरिएको मानिसहरूको विभिन्न समूहलाई जनाउँछ। नेपालमा यसको विकास मध्यकालदेखि नै भएको पाइन्छ। त्यसबेला जातको विभाजन कामको आधारमा गर्ने गरिन्थ्यो। हाल नेपालमा करीब ७५ भन्दा बढी जतीय समुदायहरू रहेको अनुमान छ। ती जातिभित्र पनि विभिन्न उप-जातिहरू रहेका छन्। भौगोलिक विविधताको कारण ती जातिहरू बीच जातिगत भिन्नता र समानता रहेको पाइन्छ।

मानवशास्त्रीहरूले नेपालको सम्पूर्ण जन-जातिलाई मुख्यत: दुई समुदायमा बाँडेका छन्। भारतीय नेपाली मूलका समुदाय र भोट नेपाली मूलका समूदाय। यी दुई समुदायमध्ये पहिलो भोट नेपाली मूलका समुदाय अन्तर्गत दुई हाँगा रहेका छन्। ती हुन भोट समूह र नेपालका आदिबासी समूह। भोट समूहमा तामाङ्ग, राई, लिम्बु, गुरूङ्ग, मगर, नेवार, थकाली, सुनुवार, माझी, जिरेल र सुरेल आदि जातिहरू पर्दछन।

नेपालका पचहत्तर जिल्लाहरूमध्ये दोलाखा जिल्लाको अति दुर्गम उत्तरी क्षेत्रको तामाकोशी नदीको पूर्व किनारमा अवस्थित, सुरी गाउँ विकास समितिमा नेपालकै जातीय इतिहासमा अति दुर्लभ जाति मानिएको सुरेल जातिले बसोबास गर्दै आएको छ, जसको आफ्नै खाले परम्परा, वेशभूषा रीतिरिवाज र संस्कृति रहेको पाइन्छ।

सुरेल जातिको उत्पत्ति र बसोबास

त्यस क्षेत्रमा प्रचलित किंवदन्ती अनुसार जिरेल जातिको समानन्तर एवं हाँगाको रूपमा सुरेल जातिको उत्पत्ति भएको हो भन्ने कथन छ। जुन बेला किराँतीको एउटा सन्तान जिरीमा आएर बसोवास गरी जिरेल जति भए त्यसै गरी किराँतीको आर्को सन्तान सुरीमा आएर बसोबास गरेकाले सुरेल जाति भए भन्ने भनाइ पनि पाइन्छ।

यस प्रकार उत्पत्ति भएको मानिने नेपालकै दुर्लभ सुरेल जाति किन दोलाखाको दुर्गम गाउँ सुरीमा मात्र बसोबास गरे त भन्ने बारेमा पनि विभिन्न खाले कथनहरू रहेका पाइन्छन्। यस बारेमा हालसम्म कुनै तथ्य प्रमाण फेला पर्न सकेको छैन। यस जातिको उत्पत्ति र बसोबासको सम्बन्धमा यहाँका बूढापाका सुरेलहरूको भनाइ यसप्रकार रहेको छ।

आजभन्दा धेरै समय पहिले सुरी गाउँको बज्रडाँडा भन्ने ठाउँमा एक घर माझी परिवार बस्दथ्यो। त्यसको नजिकै अर्को ठाँउमा शेर्पाहरू बस्दथे। ती दुवै समूहबीच परापूर्व कालदेखि नै एक-आपसमा सर-सहयोग एवं सामग्रीहरू साटासाट गरेर आ-आफ्नो व्यवहार चलाउँथे। त्यसैबीच माझीले शेर्पासँग खाद्य सामाग्री सापटी लिएकोमा माझीले समयमा सापटी खद्यान्न तिर्न नसक्दा शेर्पाले माझीका तीनवटा बच्चाहरू धितोको रूपमा अपहरण गरेर लग्यो। त्यसरी आफ्ना बच्चाहरू अपहरित भएपछि माझी दम्पत्ति रून कराउन लागे र आफ्ना बच्चाहरूलाई शेर्पाबाट सकुशल फिर्ता ल्याइदिने मानिसलाई आफ्नो भएभरको जग्गा-जमिन र श्रीसम्पत्ति दिनेछौं भन्न थाले। यस्तो खबर सुनेपछि त्यसै क्षेत्रको नजिकै जंगलमा खिम्ती खोला (दोलखा र रामेछप जिल्लाको सिमाना) को पूर्वतर्फको गाउँबाट आएर शिकार खेलिरहेका दुईजना शिकारीहरू वीरबल र बसे नामका सुनुवारहरूले माझी दम्पत्तिको आग्रह बमोजिम शेर्पाको नाइकेलाई आफ्ना धनुषबाणले मारी माझीका अपहरित बच्चाहरूलाई फिर्ता ल्याइदिए। त्यसपछि माझीले पनि आफ्नो कबोल अनुसार आफ्ने सम्पूर्ण जग्गा जमिन तिनै दुईजना शिकारी सुनुवारलाई सुम्पे र आफू अर्कै ठाँउमा गएर बस्न थाले। यता ती दुई सुनुवारहरू त्यही माझीको जग्गामा बसोवास गर्न थालेकोले सुरेल भन्न थालिएको हो भन्ने कथन छ। हाल त्यस क्षेत्रमा ६५ घरका १६२ जना सुरेल जातिले बसोवास गरिहेका छन्।

सामाजिक संस्कार

सुरेल जातिको समाजमा जन्मदेखि मृत्युसम्म विभिन्न प्रकारका संस्कारहरू गर्ने चलन रहेको पाइन्छ। ती सबै खाले संस्कारहरू हिन्दूधर्म संग सम्बन्धित रहेका छन। सुरेलको घरमाकुनै नयाँ बच्चाको जन्म भएमा सर्वप्रथम उनीहरूको शब्दमा "घासींगे" गर्दछन्। सोही दिन पुरोहितले बच्चाको नाम राख्दछन्। कुनै महिला सुत्केरी भएको १५/१६ दिन पछि मात्र "बासिने" गरिन्छ।

"बासिने" नगरेसम्म सुत्केरी चोखी हुन्नन्। सुरेल जातिमा छोरा १६ वर्ष पुगेपछि घरमा पूजा लगाएर पुरोहितबाट जनै र मन्त्र दिएर व्रतवन्ध गर्ने चलन रहेकोछ।

सुरेल जातिमा मागी विवाह र चोरी विवाहको प्रचलन बढी छ। हाल प्रेम विवाहको प्रचलन पनि बढ्न थालेको छ। यस जातिमा विवाह गर्दा विशेषत: आफ्नै जातिभित्र गोत्र फरक गरी दुई थरी गोत्रका सुरेलहरूमा मात्र बिहेवारी गर्ने चलन रहेको छ। जो शुरूमा शिकारीको रूपमा आएका दुईजना वीरबल र बसेका सन्तान मानिन्छन्। यस जातमा मागी विवाह गर्दा केटा पक्षका मानिस केटी पक्षको घरमाजाँदा सगुन स्वरूप एक सोली सेल रोटी र रक्सी लिएर गई केटी पक्षकासँग कुरा चलाउनु पर्दछ। दुबै पक्ष बीच कुरा मिलेमा पुरोहितद्वारा धार्मिक संस्कार सहित पञ्चैबाजा बजाएर केटा-केटीका अभिभावकद्वारा उपहार लेनदेन गरी विवाह सम्पन्न गरिन्छ। बहु-विवाहको पनि प्रचलन रहेको यस जातिमा स्वास्नीले लोग्नेलाई एक सयदेखि एक हजार रूपैयाँसम्म जारी तिर्नु पर्ने चलन रहेको छ।

सुरेल जातिमा गरिने मृत्यु संस्कार पनि आफ्नै प्रकारको छ। यस जातिमा जब कुनै व्यक्तिको मृत्यु हुन्छ, तत्कालै मृतकलाई घरको पिंडिको दाँहिनेपट्टि राखिन्छ। मृतक १० वर्ष भन्दा कम उमेरको भए गाउँ नजिकै जंगलमा लगेर गाडिन्छ भने १० वर्षभन्दा बढी उमेरको मानिस मरेमा तामाकोशी नदीको किनारमा लगेर जलाउने परम्परा रहेको छ। यस जातिमा मृतकको लास जलाउने तरिका पनि आफ्नै किसिमको रहेको छ। जस अनुसार सर्वप्रथम लासलाई नुहाइ-धुवाइ गरेर नयाँ कपडा लगाई चितामा राखिन्छ। त्यसपछि मृतकको उमेर जति छ, त्यत्तिकै संख्यामा दाउरा राखेर जलाउने परम्परा रहेको छ। मानिस मरेपछि १२ दिनसम्म मृतकको जुठो बार्नु पर्ने र जुठो बार्नाले आफूले नपकाई आफ्नै चुलोको व्यक्तिले पकाएको खाना खानुपर्ने परम्परा रहेको छ।

सुरेल जातिले हिन्दू धर्म मान्ने गर्दछन्। तसर्थ हिन्दू धर्म अनुसार मनाइने सबै चाडपर्वहरू दशैं तिहार आदि यस जातिले मनाउने गरेको पाइन्छ। त्यस जातिले धामी, झाँक्री र शिकारी देउताप्रति धेरै विश्वास गर्ने गर्दछन्। तसर्थ घरमा कोही विमारी परेमा सर्वप्रथम झाँक्री बोलाएर शिकारी देउताको पूजा-आराधाना गरी बिमारीको उपचार गर्ने गर्दछन्।

यस जातिमा धार्मिक तथा पितृकार्य गर्दा बाहुन जातिलाई पुरोहित मानेर गराउने परम्परा रहेको छ। तर वि.स. १९१९ सालभन्दा अघि यस जातिमा आफ्नै ज्वाइँलाई नै पुरोहित मान्ने चलन थियो भनेर यहाँका बूढापाकाहरू बताउँछन्।

सुरेल जातिको आफ्नै मातृभाषा सुरेल भाषा प्रचलित छ। उनीहरू आफ्नै जाति समूहमा कुरा गर्दा सुरेल भाषा नै प्रयोग गर्दछन् भने अन्य जति र समूहसँग कुरा गर्दा राष्ट्र भाषा नेपाली बोल्ने गर्दछन्। सुरेल भाषा सुनुवार भाषासंग धेरै कुरामा मिल्दो जुल्दो रहेको पाइन्छ। जस्तै नेपाली भाषामा "म भात खान्छु" भन्नलाई सुरेल भाषामा "गो का ज्याउन्" र सुनुवार भाषामा "गो ख्वामे जाइनु" भन्ने गरिन्छ। यसरी सुरेल र सुनुवार भाषामा धेरै शव्दमा समानता रहेको पाइन्छ।

हेर्दामा मंगालियन जस्ता देखिने सुरेल जातिका पुरूषहरूले दौरा सुरूवाल, टोपी पटुका, दाप खुकुरी र चप्पल लगाउँछन् भने महिलाहरूले चोलो, फरिया, पटुका र गहनामा ढुंङ्ग्री, माडवारी,फूली बुलाकी, कल्ली, तिलहरी आदि लगाउने चलन रहेको छ। तर ती गहनाहरू फलाम र सिल्भरका हुने गर्दछन्। सुन र चाँदीका गहना थोरैले मात्र लगाउने गर्दछन। यस जातिले विशेष गरी मकै, कोदो गहुँ र आलु जस्ता खाद्यान्नहरू प्रयोग गर्दछन्। कोदोको ढिंडो र सागबाट बनेको गुन्द्रुक यिनिहरूको खाना हो।

शिक्षाको क्षेत्रमा यो जाति एकदम पछि परेको छ। हालसम्म यस जातिमा कसैले पनि एस.एल.सी. पास गर्न सकेका छैनन्। हाल कक्षा १०मा एक, कक्षा ८ र ९ मा एक, एक गरी विद्यालयमा अध्ययनरत सुरेल जातिका विद्यार्थीहरूको संख्या २५ मात्र रहेको छ।यस जातिका धेरै जसो बच्चाहरूले विद्यालयमा पढ्दा पढ्दै बीचैमा पढाइ छाडने गरेका छन् हाल यस जतिमा रहेको साक्षरता प्रतिशत पुरूषमा २५ प्रतिशत र महिलामा १० प्रतिशत भएको पाइन्छ।

सुरेल जातिको प्रमुख पेशा खेती हो तर उनीहरूलाई आफ्नो जमिनबाट उत्पादन भएको अन्नले वर्षदिनसम्म खान पुग्दैन तसर्थ यस जातिका पुरूषहरू भारतको कलकत्ता र दार्जिलिङ्गतर्फ गएर मजदुरी गरेर पैसा कमाउने गर्दछन् भने महिलाहरूले नजिकै गाउँमा गएर काम गरेर आफू र आफ्ना बच्चाहरूको जीवन पाल्ने गरेका छन्। तसर्थ यस जातिमा लोग्ने मानिसहरू घरमा थोरै समय मात्र बस्ने गरेको पाइन्छ।

यसप्रकार सुरेल जातिको आर्थिक स्थिति ज्यादै कमजोर हुनुको साथै समाजमा यस जतिले शोषित र पीडित जीवन बिताएर बस्नु परेको। तसर्थ सुरेल जातिको आर्थिक र सामाजिक जीवनस्तर उकास्ने कार्यक्रमहरू संचालन गर्दै जाने र यिनीहरूको धर्म, संस्कृति र परम्परागत रीतिरिवाजको संरक्षण गरि दिने हो भने नेपाल अधिराज्यमै ऐतिहासिक र दुर्लभ मनिएको सुरेल जाति लोप हुने स्थितिमा पुग्दैन थियो होला भन्ने भनाइ अधिकांश सुरेलहरूकै रहेको छ। जसको लागि सम्बन्धित क्षेत्रको ध्यान जानु पर्ने आवश्यकता देखिन्छ।

सौजन्य: मुक्ति यात्रा

समाचार टिप्पणी

"तामाङ ह्यूल्सा"लाई निरन्तरता दिने अठोट

विगत चार वर्षदेखि दोलखा र रामेछाप जिल्लास्थित शैलुङ क्षेत्रमा तामाङ जनजातिहरूको भाषा, कला, संस्कृति र साहित्यको उत्थान, विकास र संरक्षणको लागि निरन्तर रूपमा क्रियाशील सहित्यिक संस्था शैलुङ ह्यूल्साको हालै सम्पन्न बैठकले ह्यूल्सा कार्य समितिको पुनर्गठन गरेको छ। जसमा अध्यक्ष, सचिव, कोषाध्याक्ष र सदस्यहरूमा क्रमश : इन्द्र तामाङ्ग, पदम तामाङ्ग, साङ्गदोर्जे तामाङ्ग, नाम्गेल तामाङ र भक्त बीर तामाङ्ग रहनु भएको छ। उक्त संस्थाले प्रकाशन गर्दै आएको "तामाङ ह्यूल्सा" पत्रिकालाई पनि निरन्तरता दिने अठोट सो संस्थाले जाहेर गरेको छ।

यसै बीच प्रप्त जानकारी अनुसार हालै दोलखा जिल्ला भिमेश्वर नगरपालिका वाड नं. १ चरिघ्याङका तामाङ्ग समुदायहरूबीच लोक प्रिय ऐतिहासिक गुम्बा चरिघ्याङ गुम्बाको संरक्षणको लागि हालै सदरमुकाम चरिकोटका अगुवा युवाहरूको पहलमा "चरिघ्याङ गुम्बा संरक्षण संस्था" नामक संस्थाको निर्माण गरेको छ। विगत लामो समय देखि संरक्षणको अभावका कारण बेवारिसे अवस्थामा रहेको चरिघ्याङ गुम्बाको आर्थिक, भौतिक र सामाजिक विविध पक्षको सुधारको लागि संरक्षण संस्थाले विशेष कार्यक्रम ल्याइने जनाएको छ। गठित संस्थाको अध्यक्ष, उपाध्यक्ष, सचिव, सह-सचिव, कोषाध्यक्ष र सदस्यहरूमा क्रमश: दावा लामा, छिर्नोबु लामा, कन्हैया लामा, रमेश लामा, श्रीमती छोङ्ली शेर्पा, राजीव लामा, साङदोर्जे लामा, गरूरमान तामाङ्ग र सल्लाहकारहरूमा सुनदोर्जे लामा र भ्याम्वल लामा रहनु भएको छ।

विजया दशमी तथा शुभ दीपावली २०५६ को सुखद् उपलक्ष्यमा सम्पूर्ण जिल्लाबासीहरूमा हार्दिक मंगलमय शुभकामना व्यक्त गर्दछौं ।

तारा कोइराला
सभापति
नेपाली कांग्रेस, दोलखा

विजया दशमी तथा शुभ दीपावली २०५६ को सुखद् उपलक्ष्यमा सम्पूर्ण जिल्लाबासीहरूमा हार्दिक मंगलमय शुभकामना व्यक्त गर्दछौं ।

दशरथ कक्षपती
अध्यक्ष
तथा
मध्य उपत्यका बस व्यवसायी संघ
परिवार
प्रधान कार्यालय तीनकुने, काठमाडौं

विजया दशमी तथा शुभ दीपावली २०५६ को सुखद् उपलक्ष्यमा सम्पूर्ण जिल्लाबासीहरुमा हार्दिक मंगलमय शुभकामना व्यक्त गर्दछौं ।

निल पासाङ शेर्पा
इलाका नं. १
जिविस सदस्य,

केदार क्षेत्री
इलाका नं. २
जिविस सदस्य

कमल श्रेष्ठ
इलाका नं. ४
जिविस सदस्य

जिल्ला विकास समिति, सिन्धुपाल्चोक

दृष्टिकोण

नेपाललाई धर्म निरपेक्ष देश घोषणा गर्ने अभियान चलाउनु पर्छ

डा.ओम गुरूङ

धर्म कुनै पनि व्यक्ति वा समुदायको कुनै अलौकिक शक्तिप्रतिको आस्था हो। यस्तो अस्था मानव समाजमा प्रकृतिसँग जुध्ने र घुलमिल हुने क्रममा विकास भएको हो। यस्तो आस्थाको विकास भिन्न-भिन्न समाजमा त्यो समाजको प्राकृतिक वातावरण अनुसार भएको हुन्छ। त्यसकारण एउटै समाज वा देशभित्र पनि भिन्न-भिन्न जाति जनजातिहरूको धार्मिक आस्था भएका व्यक्ति वा समुदायलाई कुनै एक व्यक्ति वा जाति समूह विशेषले आफ्नो धर्म जबरजस्ती थोपर्नु वा मान्न लगाउनु त्यो व्यक्ति वा जातिको मानव अधिकारको हनन् गर्नु हो। कुनै पनि व्यक्ति वा समुदायलाई आफ्नो इच्छानुसारको धार्मिक आस्था राख्ने पूर्ण स्वतन्त्रता हुनुपर्दछ।

धार्मिक दृष्टिकोणले पनि नेपाल बिभिन्न धर्मावलम्बीहरूको देश हो। यहाँ हिन्दूधर्मको अलावा बुद्ध, इस्लाम, इसाइ, किराँती, जैन तथा अन्य धर्म मान्ने विभिन्न जाति तथा जनजातिहरू बसोबास गर्दछन। तर नेपालको संविधानले हिन्दूधर्मलाई नेपालको राष्ट्रिय धर्म मानेर नेपाललाई हिन्दूराज्य घोषण गरेको छ। हिन्दूधर्मको वैधानिकतालाई कानूनी रूपबाटै मान्यता दिएर अन्य धर्महरूको अस्तित्वलाई खतम पारिएको छ। हिन्दूधर्मलाई अरू बढी कानूनी वैधानिकता प्रदान गर्न हिन्दू धर्मावलम्बीहरूको बाहूल्यतालाई सांख्यिक रूपमा समेत प्रमाणित गर्न हिन्दू धर्मावलम्बीहरूको संख्या देशको कूल जनसख्याको ८६.५% देखाइएको छ। देशको जनसख्या ७०% भन्दा बढी जनजाति भएको देशमा हिन्दूहरूको बाहूल्यता देखाउनुमा यस देशका शासकहरूको सामाजिक, आर्थिक र राजनैतिक स्वार्थ लुकेको छ। हिन्दू धर्मले नेपाली समाजलाई जहिले पनि यथास्थितिवादतिर धकेलेको छ। यसका लागि नपाली समाजलाई ४ वर्ण ३६ जातको सामाजिक वर्गीकरण गरी त्यस अनुरूपको व्यवसाय, कुलाचार आदि व्यवस्था गरिएको छ। संविधानमा जातिपति छुवाछुतको भेदभाव हटाए तापनि व्यवहारमा यी सामाजिक विभेद हट्न सकेको छैन। उदाहरणको लागि छुवाछुतको भेदभाव गैर कानूनी हुँदाहुँदै पनि यस सम्बन्धी हालै सिन्धुपाल्चोकमा घटेका घटनासँग सम्बद्ध कसूरदारलाई कुनै कानूनी कारवाही हुन सकेन। धर्मको नाममा गरिने आर्थिक शोषण अझै बाँकी छ। नेपालमा राजनीतिक र धर्मको प्रत्यक्ष सम्बन्ध अझै पनि स्थापित छ। यस देशका शासक वर्गले धर्मको आडमा आफ्नो सत्ता जोगाउन अझैसम्म पनि सफल भएका छन्। हाम्रो संविधान, ऐन, कानून, नागरिक हक अधिकार नीति नियमहरू सबै हिन्दू धर्म संस्कृति परम्परा मूल्य र मान्यतामा आधारित छन्। सबै संबैधानिक तथा कानूनी व्यवस्था विपन्न जाति जनजाति तथा वर्गका पक्षमा छैनन्। जनजातिहरूलाई अल्पमतमा पारेर आफूले शासन र शोसण गर्न शासक वर्गले अनेक मिथ्याङ्कहरू पेश गरका छन्। त्यसकारण धार्मिक विभेद हटाइ नेपालका सम्पूर्ण जाति, जनजातिहको सामाजिक/सांस्कृतिक विकास, तिनको संरक्षण सम्बर्द्धन गर्नु अति जरूरी छ।

समाधानका उपायहरू :

विभिन्न जाति जनजातिको धर्म संस्कृतिबारे आकथकदर्या हृण्ड ा न्बगचू क ज्ञटआफ्नो तहबाट सबै जाति जनजातिलाई चेतनशील बनाउनु पर्दछ। विभिन्न जाति, जनजातिमा आ-आफ्नो जातीय धर्म संस्कृतिको पत्रपत्रिका, सभा, गोष्ठी, डकुमेन्टरी फिल्म, सञ्चार माध्यम जस्तै रेडियो, टेलिभिजन, पोस्टर, पम्पलेट आदि जनचेतनाका लहर ल्याउने माध्यमका केही उदाहरणहरू हुन्। यी माध्यमहरूबाट नेपाली संस्कृतिको विविधता झल्काउने कार्यक्रमहरू दिन लगाउनु पर्दछ।

नेपाललाई धर्म निरपेक्ष देश घोषणा गर्ने अभियान चलाउनु पर्दछ।

सांसदहरूको भूमिका:

सांसदहरूले उपर्युक्त विषयहरूमा संसदभित्र छलफल चलाई सरकारलाई दवाव सिर्जना गर्न सक्दछन्। नेपाललाई धर्मानिरपेक्ष देश घोषणा गर्ने क्रममा संविधान परिवर्तनको लागि पहल गर्न सक्दछन्। तर संविधान परिवर्तन गर्न दुई तिहाई बहुमतको आवश्यकता पर्ने र हालको परिप्रेक्ष्यमा बहुमत सांसद शासकवर्गकै पक्षमा भएकाले सांसदहरूद्वारा संविधान परिवर्तन गर्न त्यति सजिलो नभएकोले संविधान संशोधनको लागि संविधान सभाको निर्माणको लागि जनमत तयार गर्न सांसदहरू तथा सबै जनजाति वा संघ सगठनहरू जुट्नु पर्दछ। जनसमुदायबाट हुने सडक आन्दोलन र सांसदहरूबाट हुने संसदभित्रको आन्दोलनलाई संयोजन गरी सरकारलाई संयुक्त र सशक्त शक्तिका रूपमा दवाब दिनु पर्दछ। यसका लागि पनि जनजाति, विपन्न जाति वर्गका जनसमुदायलाई चेतनशील बनाउनु अति आवश्यक छ।

(नेपाल जनजाति महासघको आयोजनामा २०५६ असार २६ गते जनजाति नवनिर्वाचित सांसदहरूलाई बधाई अभिनन्दन तथा अन्तर्क्रिया कार्यक्रममा प्रस्तुत अभिमुखीकरण पत्रबाट)

यस वर्षको विजया दशमी तथा शुभ दीपावली सबैका लागि सुखमय रहोस्।

छुट्टै पहिचान र उद्देश्य बोकेर आएको "आदिवासी आवाज" पत्रिकाको प्रगति तथा निरन्तरताको कामना गर्दछौं।

चित्रबहादुर भुजेल
अध्यक्ष
लाकुरी डाँडा गाविस
परिवार
दोलखा

माधवप्रसाद घिमिरे
अध्यक्ष
नाम्दु गाविस
परिवार
दोलखा

बुद्धिमान तामाङ
अध्यक्ष
ठूलो पातल गाविस
परिवार
दोलखा

धनबहादुर तामाङ
अध्यक्ष
मागा पौवा गाविस
परिवार
दोलखा

दलमान थामी
सदस्य
जिल्ला विकास समिति
दोलखा

नरबहादुर पाख्रिन
चरिकोट, दोलखा

शेर्पा योञ्जन
भुषाफेदा, दोलखा

विश्व नीति प्रकाश मान सिंह पख्रिन तामाङ लामा
ठूलो पातल, दोलखा

धनबहादुर तामाङ
बोच, दोलखा

दिर्घ लाल लामा
ध्याङसुका ठोकर, दोलखा

निमा मोक्तान
उपसचिव
नेकपा (माले) दोलखा

किरण लामा
अध्यक्ष
नेपाल विद्यार्थी संघ
दोलखा

जानजाति सांस्कृतिक अभियान- २०५६ को उद्घाटन

काठमाडौं । "जनजातिहरुको एकता आजको आवश्यकता" भन्ने मूल नाराका साथ यही २०५६ आश्विन २३ गतेका दिन नेपाल जनजाति युवा परिषद केन्द्रीय सांस्कृतिक विभागको गौरवमय प्रस्तुती- "जनजाति सांस्कृतिक अभियान-२०५६" को हालै मानवअधिकारवादी नेता पद्मरत्न तुलाधरले एक मनोरञ्जनात्मक समारोहको बीच उद्घाटन गर्नुभयो। नेता तुलाधरले यो सांस्कृतिक अभियानलाई आन्दोलनको रुपमा विकास गर्नुपर्ने सवालमा जोड दिनुहुँदै यस अभियानले आम शोषित उत्पीडित आदाबासी जनजातिहरुको मुक्ति आन्दोलनलाई सहयोग पुग्ने छ भन्नुभयो। उक्त सांस्कृति समारोहको सभापतित्व नेपाल जनजाति युवा परिषदका अध्यक्ष बोरसमान लामा, सञ्चालन चन्द्रसिंह राई र स्वागत भविष्वर गुरुङले गर्नुभएको थियो।

स्व. गोपाल योञ्जनको राष्ट्वादी गीतबाट शुरु भएको विविध मनोञ्जनात्मक उक्त सांस्कृतिक समारोहमा चर्चित लोकप्रिय कलाकारहरु कुन्ती मोक्तान, सुक्मित गुरुङ, यम बराल, प्रदीप बम्जन, राजु लामा, चन्द्रकुमार दोङ, प्रेम लोप्चन, निर्माण योञ्जनलगायतका अन्य कलाकारहरुको पनि सहभागीता रहेको थियो।

यस वर्षको विजया दशमी तथा शुभ दीपावली सबैका लागि सुखमय रहोस्।

युवा पत्रकार नाम्गेल मोक्तानद्वारा सम्पादित/प्रकाशित "आदिवासी आवज" पत्रिकाको उत्तरोत्तर प्रगतिको शुभकामना।

भक्तराज योञ्जन
अध्यक्ष
राष्ट्रिय जनमोर्चा
गाउँ समिति, दूधपोखरी दोलखा

इन्द्र तामाङ
अध्यक्ष
शैलुङ ह्यूल्सा, शैलुङ
दूधपोखरी, दोलखा

साङ्गदोर्जे तामाङ
सदस्य
अस्थायी शिक्षक आन्दोलन
जिल्ला समिति, दोलखा

रामबहादुर लामा (सुवास)
दूधपोखरी-२, दोलखा

चन्द्रकुमार घिसिङ
दूधपोखरी-३, दोलखा

गणेशकुमार लामा
मागापौवा-३, दोलखा

छारमान युवा क्लब
परिवार
दूधपोखरी-३, दोलखा

दावा मोक्तान
सदस्य जिल्ला कार्यसमिति
नेपाली कांग्रेस, दोलखा

वीरबहादुर घिसिङ
अध्यक्ष
धनेश्वरी युवा क्लब,
दूधपोखरी-२, दोलखा

पदम लामा (मोक्तान)
दूधपोखरी जनसंस्था
दूधपोखरी, दोलखा

टंक जिरेल
अध्यक्ष
नेपाल तरुण दल
जिल्ला कार्य समति दोलखा

आदिबासीको अधिकारबारे बागियो घोषणा र नेपाल

सीताराम तामाङ

गत अप्रिल १८, २१, १९९९ मा फिलिपिन्सको कोर्डिलेरा स्वात्रन्त क्षेत्रको प्रान्तीय राजधानी बागियो शहरमा एसियाका १५ देशका आदिबासी प्रनिधिहरुको अन्तरराष्ट्रिय जमघट सम्मपन्न भयो। बागियो शहर फिलिपिन्सको राजधानी मनिलाबाट उत्तरतर्फ पर्दछ। मनिलाबाट एक्सप्रेस बसमा यात्रा गर्दा एकदिन लाग्ने यो पहाडी शहर अत्यन्त मनमोहक छ। यो स्थान ३,५०० देखि ४,५०० फिटसम्मको उचाई रहेको कारण मनिलामाजस्तो गरम छैन। राम्रो हावापानीकै कारण फिलिपिन्सका राष्ट्रपतिले गृष्मकालीन प्रशासन यहीबाट चलाउने गर्दोरहेछ। यो रमणीय स्थानमा भेला भएर एसियाका आदिवासी प्रतिनिधिहरुले अत्यन्त महत्वपूर्ण घोषणा गऱ्यो जसलाई बागियो घोषणा भनिन्छ। यो घोषणाको महत्व किन छ भने (१) विश्वमै सबैभन्दा ठूलो महादेशका प्रतिनिधिहरुले भेला भएर गम्भीर छलफल गरेर यो घोषणा गरेका छन। (२) घोषणाले एसियाका प्रायः सबै मुलुकका आदिबासीहरुको भावनालाई समेट्ने कार्य गरेको छ। र (३)उक्त घोषणाले यु.एन.ओ. लाई मात्र गम्भीर सुझाव दिने काम मात्र गरेको छैन कि आदिबासीका हक र हितको बेवास्ता गर्ने एसियाका कतिपय मुलुकहरुलाई पनि गम्भिर चेतवानी दिने काम गरेको छ।

प्रथम पटक आफ्नो महादेशका जनजाति/आदिबासीहरुको समस्याबारे आदिबासी प्रतिनिधिहरुले यसरी गम्भिर छलफल गरी बागियो घोषणा गर्नु आफैमा अर्थपूर्ण त छँदैछ त्यसमाथि पनि आदिबासीहरु भने आफ्नो सुझाव यु.एन.ओ. को आगामी सत्रमा पारित गराउने उद्देश्यले गरिएको उक्त घोषणाको आफ्नो छुट्टै विशेषता रहेको छ। उक्त बागियो घोषणाको प्राक्कथनमा ९एचभ्रुदभि० भनिएको छ।

हामी एसियाका आदिबासी/जनजातिहरुका प्रतिनिधिहरुले यस बागियो शहरमा भेला भएर आफ्ना ठोस बस्तुस्थितिको परिप्रेक्ष्यमा आफ्ना अनुभव र भावनाहरुलाई बाड्यौं र के निष्कर्षमा पुग्यौं भने हामी जनजातिहरुले आत्मनिर्णयको अधिकार पाएका छैनौं। सैनिकीकरण, राज्यद्धारा गरिने हिंसा सरकारको आदिबासीलाई बसाइँ सार्ने नीति, सांस्कृतिक एवं विकासे दवाव र स्वपहिचानको अस्वीकृति जस्ता समस्या भोगिरहेकाछन्। हामी एसियाका आदिबासीहरुले गरेका धेरै र लामो संघर्षको आधारमा यो घोषणा दृढतापूर्वक गर्दछौं

एसियाको आदिबासी प्रतिनिधिहरुको उक्त भेलाले २९ बुँदे घोषणा पत्र तयार गरेको छ। जसमा (१) मुख्यरुपमा राज्यले आदिबासीहरुको आत्मनिर्णयको अधिकारको अन्तर्राष्ट्रिय कानून पालना गर्नु पर्ने रहेको छ। उक्त कानूनको पालना नहुँदा र राज्यको बढी दवाव र दमनको कारण आदिबासीहरुले कतिपय ठाउँमा हतियार उठाउँनु परेको र भविष्यमा बाध्यपर्ने स्थिति सिर्जना हुन नदिन यु.एन.ओ. र राज्यको भूमिका निर्वाह गर्नु पर्ने, (२) एसियाका धेरै मुलुकहरुमा राज्यले आदिबासीका भाषा र संस्कृतिलाई मान्यता नदिएको बरु उल्टै ती भाषा र संस्कृतिमाथि राज्यले नै भाषा र संस्कृति लाद्ने कार्य गरेको र राज्यको विकासे औपनिवेशिक नीतिको कारण आदिबासीहरूले आफ्नै मुलुकमा पनि अफ्नो भूमिबाट विस्थापित हुन परेको वा अन्तर्राष्ट्रिय शरणार्थी हुन बाध्य भइ स्वपहिचान समेत गुमाउनु परेपरेको छ। यसवारे राज्यले गम्भीरतापूर्वक ध्यान दिनु पर्ने, (३) एसियाका देशहरुले भूमण्डलीकरण, अन्तर्राष्ट्रिय वित्तिय पूँजी र दात्री संस्थाहरुको दवावमूलक अर्थनीति सहनु परेको, राष्ट्रिय वा वहुराष्ट्रिय कम्पनी वा संस्थाहरुबाट आदिवासीहरुको प्राकृतिक सम्पदा खोसिएको, पर्यटन, विकास आदिका नाममा आदिवासीहरुले भूमिहीन भइ ऋण खानु परेको, बाँधा बस्नु परेको, जबर्जस्ती वेश्यावृत्ति गर्नु परेको र बाल श्रममा धकेलिनु परेको स्थितिबाट राज्यले आदिवासी/जनजातिलाई मुक्त गराउनु पर्ने आदि रहेका छन्।

त्यसकारण यो बागियो घोषणा एसियाका आदिबासी जनताका लागि उच्च महत्वको रहेको कुरामा दुई मत नहोला। तर त्यसको कार्यान्वयन हरेक मुलुकमा कसरी गर्ने र गराउने भन्ने समस्या आज हाम्रो अगाडि रहेको छ।

उक्त घोषणा पत्र तयार गर्नमा

नेपालका आदिबासी प्रतिनिधिहरुले पनि भाग लिएका थिए। तसर्थ त्यसमा नेपालको आदिबासी समस्या पनि उजागर हुनु स्वभाविकै हो। उक्त घोषणा नेपालमा कसरी लागु गराउने भन्ने बारे हामीले पनि गम्भीरतापूर्वक कदम चाल्नु आवश्यक भएको छ।

बागियो भेलामा मुख्य रुपमा आत्मनिर्णयको अधिकार बारे नै छलफल भएको थियो। एसियाका आदिबासीहरुले अत्मनिर्णयको अधिकारलाई कसरी ग्रहण गर्ने ? आत्मनिर्णयको सामन्य अधिकारबारे यु.एन.ओ. ले १९६० मा एउटा सिद्धान्त पारित गरेको थियो, जसमा भनिएको छ "सबै मानिसलाई अन्तर्राष्ट्रिय कानून अनुसारको आत्मनिर्णयको अधिकार हुनेछ। उक्त अधिकारका कारण उनीहरुले स्वतत्रतापूर्वक आफ्नो राजनैतिक मान्यता निर्धारण गर्न र आफ्नो आर्थिक, सामाजिक एवं सांस्कृतिक विकास गर्न सक्नेछ।" सन १९९४ मा विश्व आदिवासी मस्यौदा घोषणा कमिटिले एउटा अर्को सिद्धान्त बनाएको र त्यो यु.एन.ओ बाट पारित हुन बाँकी नै छ। त्यसमा भनिएको छ।

"आदिवासीहरुलाई अन्तर्राष्ट्रिय कानून अनुसारको आत्मनिर्णयको अधिकार हुनेछ. ...., तर त्यसमा थप प्रष्ट के पनि गरिएको छ भने आन्तरिक र स्थानीय मामिलाहरुमा आत्मनिर्णको अधिकारको प्रयोगको एउटा विशिष्ट रुपमा स्वायत्तता वा आत्म सरकारको अधिकार आदिबासीहरुलाई हुनेछ।" उत्त दुई सिद्धान्तहरुबाट अत्मनिणयको अधिकार दुई व्कउभअतक (पक्षहरु) देखिएकोछ (क) बाह्य पक्ष :- जसअनुसार व्यक्ति वा आदिवासी समूहलाई अलग राज्य छुट्याउने अधिकार पर्दछ र (ख) आन्तरिक पक्ष:- जसअनुसार एक राज्यभित्र अनेक आदीबासी समूहले स्वायत्त शासन उपभोग गर्न पाउने अधिकार पर्दछ। तर ती दुबै पक्षहरु एक अर्कामा अन्तरसम्बन्धित् छन। ती दुबै अधिकारलाई अदिबासी/जनजातिहरुले उपभोग गर्न सक्तछन्। तर त्यसका लागि आ-आफ्नो मलुकको ठोस परिस्थितिको विश्लेषण गर्न हरेक राज्यका आदिबासीहरु सक्षम हुनु पर्दछ। उक्त भेलामा मूलरुपमा आन्तरिक पक्षमा नै जोड दिइएको थियो तापनि खास परिस्थितिमा बाह्य पक्षले मन्यता पउनु पर्ने कुरामा पनि समान ध्यान रहेको थियो। इण्डोनेसियामा पर्ने पूर्वी टिमोर स्वतन्त्र हुन सक्ने कुरामा कसैको विमति थिएन।

उक्त बागियो घोषणाले संयुक्त राष्ट्र संघलाई पनि "आदिबासी जनताको अधिकारबारे विश्वव्यापी मस्यौदा घोषणा १९९४" लाई अविलम्व पारित गरोस् भन्ने र आदिबासीहरुको लागि संयुक्त राष्टसंघमा एउटा "स्थाई मञ्च" को स्थापना पनि गरोस् भन्ने जोडदार माग गरेको छ।

तर सं.रा.सं.ले "आदिबासीको वडापत्र" पारित गर्दैमा र सं.रा.सं. मा "स्थाइ मञ्च" स्थापना गर्दैमा आदिबासीको समस्या समाधान हुने होइन। त्यसका लागि विश्वकै आदिबासीहरुले आफै ठुल्ठुलो संघर्ष गर्न आवश्यक छ र हाम्रो देशका आदिबासीहरुले पनि चानचुने संघर्षले आफ्नो अधिकार हासिल होला भनेर सम्झनु गलत हुनेछ।

उक्त अन्तर्राष्ट्रिय बागियो भेलामा इण्डोनेसिया, जापान, ताइवान, थाइल्याण्ड, मलेसिया, बर्मा, नेपाल, भारत, बंगलादेश, फिलिपिन्सलगायत १५ मुलुका आदिबासी प्रतिनिधिहरु रहेका थिए। उक्त कार्यक्रम कार्डिलेश पिपल्स एलाइन्स, एशिया इण्डीजिनस पिपल्स फ्रण्ट र इन्टरन्याशनल ग्रुप फर इन्डिजिनश एफयर्सको संयुक्त पहलमा भएको थियो। हामीले उनीहरुलाई धन्यवाद दिनु कर्तव्य नै सम्झनु पर्दछ।

धन्यबाद।

२०५६ को विजया दशमी तथा शुभ दीपावली सबैको लागि सुखमय रहोस्।

छुट्टै पहिचान र उद्देश्य बोकेर आएको 'आदिवासी आवज' पत्रिकाको प्रगति तथा निरन्तरताको कामना गर्दछौं।

वर्मा लामा

सचिव
नेपाल तामाङ घेदुङ (संघ) तथा
सदस्य, नेपाली कांग्रेस
जिल्ला कार्य समिति, दोलखा

"दशैं वहिष्कार"को ऐतिहासिक पृष्ठभूमि के हो ?

प्रदीप थापा मगर

नेपालमा प्रारम्भिक सामाजिक चरणका अभिर-गोपाल-महिषपालहरू, जो किराँती, मंगोल प्रजाति -Race_ का थिए पछि सर्व प्रथम शासन गर्ने किराँती राजा यलम्बर थिए। किराँती भनेपछि अनार्य अथवा अहिन्दु राजा थिए उनी। यो कुरो आज भन्दा ३ हजार वर्ष अघिको हो। त्यतिबेला हिन्दू धर्म र हिन्दू (आर्य) जातिहरूको त नामनिशानै थिएन। इतिहासकारहरू, समाजशास्त्रीहरू भन्छन्- अचेल शासक जाति भएर देखा परेका यी आर्यहरू अथवा बाहुन-क्षेत्रीहरू त ईस्वी सन् ११९२ पछि भारतीय उपमहादीपमा मुसलमानको आक्रमण सहन नसकी नेपाल छिरेका हुन्। उनीहरूसँगै हिन्दू धर्म, संस्कृति, सँस्कार भित्रिएको हो। अचेल यस्तै भन्छन्- समाज विश्लेषकहरू। र हुन पनि यस्तै नै भएको हो।

प्रशङ्ग फरि किराँतीहरूकै। उनीहरू तीन हजार वर्ष अर्थात् ई. पू. सातौं, आठौं शताब्दीसम्म त शासन सत्तामै थिए। यस अघि हजारौं हजार वर्षदेखि उनीहरू यहीं थिए। यहीको हावा, पानी, माटो, पहाड, कन्दरामा खनी खोस्री बसि आएका थिए। अथवा यसो भन्न सकिन्छ-किराँतीहरू यहाँका मूलवासी थिए। अर्को शब्दमा यहाँका रैथाने। भनिरहनु परेन- उनीहरूको पहिचान भनेको पुड्के-पुड्के शरीर, चिम्सो आँखा, थेप्चो नाक, अनि गोल अनुहार। यिनी मंगोल प्रजातिका एक हाँगा (पूर्खा) थिए। त्यति बेलाका मानव मूर्तिहरू पाइएका जो छन्, सबका सब उनीहरू संग मिल्दा जुल्दा छन्। यो त (अहिन्दू) जाति भनिएकोछ। र ठाउँ ठाउँमा किराँतीहरूलाई "राक्षस" को रूपमा प्रस्तुत गरिएको छ। लंकाका रावणलाई किराँतीहरूको स्वामी (मूलि) भनिएकोछ। बिजाति किराँतीहरूलाई "राक्षस" भनेर हिन्दु आर्यहरूले घृणा फैलाउने यो नाम दिएको थियो। त्यतिखेरको समयमा जातीय संघर्ष प्रवल रहेछ भन्ने यही तथ्यले थाहा हुन्छ।

यो त भयो, किराँतीहरू को थिए भन्ने ऐतिहासिक प्रसङ्ग। नेपालमा किराँतीहरू पछि लिच्छवी र मल्ल शासकहरूले पालैपालो राज्य गरे। ई.सं. चौधौं, पन्ध्रौं, शताब्दीसम्म मल्लहरूले शासन गर्दा नेपाल पसेका हिन्दू आर्यहरूले आफ्नो पकड मजबुत पारिसकेका थिए। क्रमश: उनीहरू यस देशका शासक मालिक बन्न पुगे। यो १७ औं शताब्दीको कुरा हो। पृथ्वीनारायण शाह र उनका वरिपरि जालो बुनेर राज्ययन्त्रमा घुसेका आर्यहरूले बिस्तारै यो देशको डाडु-पुन्यु आफ्नो हातमा लिए र आफ्नो धर्म, सँस्कार, भाषा, संस्कृति, रीतिरिवाजलाई राष्ट्रिय रूप दिएर अरू जाति माथि थोपरे। त्यतिखेरदेखि नै यहाँको राष्ट्रिय मूल आदिबासी जातिहरूले आफ्नो परापूर्वकाल देखि चलि आएको सँस्कृति जबर्जस्ती भुलेर बिदेशी हिन्दू संस्कृति अपनाउन बाध्य पारे। दु:ख र उदेकको कुरो यही छ कि, तिनै किराँतीका सन्तान हामी तामाङ, राई, लिम्बु, मगर, गुरूङ, शेर्पा, थारू, सुनुवार, नेवार, आदि आज हिन्दू एकाधिकारवादी जातीय दमन र सँस्कृतिक उत्पीडनमा जीउन विवश छौं। हामीसँग अहिले बारम्बार यही कुरो आँखा अगाडि नाँच्दछ,-हाम्रो जस्तै अनुहार भएका, हाम्रो नश्ल (वंश) का हाम्रा पूर्खाले तीन हजार वर्ष अघि शासन गरेथे। त्यतिबेला आफ्नै भाषा, लिपि, धर्म, संस्कृति थियो। बस, हामीले यही ऐतिहासिक कुरो मात्र आज लेख्छौं, बोल्छौं र पढ्छौं।

भन्न खोजिएको कुरो के हो भने- हामी अहिले एक जातीय उत्पीडनको मारमा संस्कृति गुलाम र मानसिक दास बनेकाछौं, बनाइएका छौं। कसैले "आफ्नो भाषा, धर्म, संस्कृति बचाऔं, हिन्दू एकाधीकारवादी संस्कृतिको विरोध, वहिष्कार गरौं" भन्छ भने हामीलाई त्यसमा साम्प्रदायिकता लाग्छ, हाम्रो माथिङ्लमा विखण्डनको भूत सवार हुन्छ र हामी सहजै भन्न पुग्छौं- "देश निर्माणमा नलागेर कहाँ यस्तो नचाहिदो वकवासमा लाग्ने ?" अरे बाबा ! देश निर्माण भनेको के हो ? यहाँका ८० प्रतिशत राष्ट्रिय मूल जाति अथवा वहुसंख्यक (८० प्रतिशत) जनताको उन्नति हुनु के विकास हैन ? के उनीहरूको आर्थिक सुधारका साथै भाषिक, धार्मिक, सांस्कृतिक संरक्षण र सम्बद्धर्न भएर सम्वृद्ध बन्नु देशकै इज्जत र गौरव हैन ?

विश्वका समाजशास्त्री, वैज्ञानिकहरूले कुनै विशिष्ट संस्कृति, जीव लोप हुन लाग्यो भने अरबौं खर्च गरेर तिनीहरूलाई संरक्षण गर्ने, वंश बृद्धि गराउने प्रयास गर्छन्। हामी भने यस देशका मौलिक र परम्परागत सांस्कृतिक नीधि, (जो विश्वकै गहना हुन्) लाई मिचेर, बिर्सेर अराष्ट्रिय सँस्कृतिको पक्षपोषण गर्न थाल्छौं। मानसिक दासताबाट जन्मेको यही तुच्छ, र छुद्र धारण ९ऋयलअभउत० लं नै हामीलाई आफ्नो जाति, कूल, वशं, भाषा, धर्म, संस्कृति विरोधी बनाएको हो। के यो कुरो हामीले

स्वीकार्न सकौंला ?

जुनबेलादेखि राणा शासन (वि.स.१९०३कथकदर्या दृण्ड ।ृन्बगचष् ्क ज्ञठ२००७) उदय भयो र कानूनी रूपमा हिन्दू धर्म, संस्कृति लादिययो, त्यसदेखि यता आजपर्यन्त त्यहीं नीति र फर्मुला प्रयोग गरिएको छ । र हामी समय मै सचेत र संगठित भएर विरोध नगरेको खण्डमा जहाँसम्म लाग्छ, भविष्यमा पनि त्यो यसरी नै लागू हुनेछ । पाठकहरूलाई थाहै होला- पंचायती संविधान र वर्तमान प्रजातान्त्रिक भनाउँदो संविधानमा पनि नेपाललाई "हिन्दू राष्ट्र" (अर्थात हिन्दूहरूको मात्र राष्ट्र) घोषित गरिएको छ । काठमाडौंमा एक लाख बुद्धिष्टहरूले जुलुस गरेर विरोध गर्दा पनि हिन्दू राष्ट्र घोषित गरेरै छाडियो । जुन देशमा बुद्ध जन्मे, आज त्यहीं देश विश्वको एक मात्र हिन्दू राष्ट्र घोषित भएको छ । हिन्दू धर्म र संस्कृति जन्मेर विकसित भएको भारतवर्ष (उर्फ इण्डिया) पनि आज हिन्दू राष्ट्र भनिएको छैन । अर्थात यो दुख:द धृष्टता कमसेकम त्यहाँ गरिएन । अहिले त्यसै त शिख, मुसलमानहरू र हिन्दू कट्टरपन्थींहरू बीच त्यत्रो कचिङ्गल, दङ्गा भइरहेछ भने त्यसो गरेको भए त्यहाँको हालत कस्तो हुन्थ्यो होला ? विचार गर्न सकिने कुरा हो ।

"दशै" शिर्षक अन्तर्गत उल्लेखित चर्चा किन गरिएको हो भने, हामी यहाँका राष्ट्रिय मूल जाति अथवा यहाँका रैथाने हौं । रैथाने हुनुको यहीं अर्थ छ कि- हामीले यहाँ कै हावापानी र माटोमा आफ्ना थुप्रै मौलिक संस्कृति, परम्परा जन्माएका छौं, हुर्काएका छौं । त्यतिमात्र हैन, हाम्रो आ-आफ्नै भाषा धर्म, संस्कारहरू छन् । के लिम्बुहरूले ताप्लेजुङ, पाँचथरमा गाउने, नाच्ने "च्यब्रुङ" भोजपुर, खोटाङ्गमा संस्कृतिक राईहरूले नाँच्ने "साकेवा", लमजुङतिर गुरूङ्गले गाउने "रोदी" त्यस्तै पश्चिममा मगरहरूले नाच्ने "घाँटु" जस्ता थुप्रै यहाँका तामाङ, नेवार, थारू, शेर्पा सुनुवार आदिले परम्परा देखि हुर्काएर, मायाँगरेर बचाईराखेका सांस्कृति धरोहर राष्ट्रिय गहना हैनन् ? के तिनीहरूको संरक्षण, सम्बर्द्धन हुनु आवश्यक छैन ? के यही माटोमा जन्मेको, हुर्केको मुन्धुम, बौद्ध तथा प्राकृत धर्महरू यहाँका जनजीवनसँग अभिन्न रूपमा रहेर आएका देशकै गौरव र ढुकढुकी हैनन् ? यी र यस्ता प्रश्नहरू आज अनुत्तरित छन् । भारतीय संस्कृतिको उपज हिन्दू धर्म राजकीय सत्ताले काखी च्यापेर एक नम्बरको खाँटी "राष्ट्रिय संस्कृति" बनाइएको छ । र यहाँका मौलिक परम्परागत सांस्कृतिक नीधिलाई "सौताका व्यवहार" गरिएकोछ । यस्तो अवस्थामा पनि यी सब नौटङ्कीलाई सहेर मात्र मुकदर्शक बन्ने हो भने त्यो भन्दा हुतिहारापन के होला र ?

तर, पाठकहरू २/४ वर्ष यता सांस्कृतिक मौनतामा विद्रोहको राँको सल्किन लागेको आभाष मिल्न थालेको छ । सांस्कृतिक पराधिनता र मानसिक दासताबाट मुक्त भएर आफ्नो मौलिक अस्तित्वलाई जोगाउन केही समाज र समाजसेवीहरू अग्रसर भएकाछन् । यसै घोतकको रूपमा पूर्वतिरका किराँतीकथकदर्या दृण्ड ।ृन्बगचष् ्क ज्ञठराई, लिम्बुहरूले हिन्दूहरूको चाड "दशै "लाई "वहिष्कार" गरी आफ्नै "च्याब्रुङ र "साकेवा" लाई महत्व दिन थालेका छन्, लाई लिन सकिन्छ । निश्चय पनि यो खुसीको कुरो हो । यस प्रकारको कदम सबै राष्ट्रिय मूल अहिन्दू जातिहरूबाट हुनु आवश्यक छ ।

अन्तमा, इतिहास पढेर, इतिहासबाट शिक्षा लिइ, आफ्नो साँचो इतिहास र परम्पराको निर्माण गर्न विज्ञ पाठकहरूको ऐतिहासिक दायित्व भएको र त्यसको अन्तिम छिनोफानो गर्ने अधिकार पनि पाठकमै सुरक्षित रहेको अवगत गराउदै "दशै वहिष्कार" र "स्वीकार" बीचको यो सामयिक चर्चा प्रसंग यति नै । यसपटकलाई पाठकहरूबाट अलबिदा ।

यस वर्षको विजया दशमी तथा शुभ दीपावली सुखमय रहोस् ।

छुट्टै पहिचान र उद्देश्य बोकेर आएको "आदिवासी आवाज" पत्रिकाको प्रगतिको तथा निरन्तरताको कामना गर्दछौं ।

अधिवक्ता: शम्भु गोले
कृष्ण लामा, विनोद लामा
ल-कर्न्सल्ट, बत्तीसपुतली, काठमाडौं

यस वर्षको विजया दशमी तथा शुभ दीपावली सुखमय रहोस् ।

छुट्टै पहिचान र उद्देश्य बोकेर आएको "आदिवासी आवाज" पत्रिकाको प्रगतिको तथा निरन्तरताको कामना गर्दछौं ।

अधिवक्ता: जीतबहादुर तामाङ
अधिवक्ता: इन्द्र लामा
लामा ल एशोसिएट्स, बागबजार, काठमाडौं

यस वर्षको विजया दशमी तथा शुभ दीपावली सुखमय रहोस् ।

छुट्टै पहिचान र उद्देश्य बोकेर आएको "आदिवासी आवाज" पत्रिकाको प्रगतिको तथा निरन्तरताको कामना गर्दछौं ।

प्रो. मानबहादुर लामा (तामाङ)
कालीका फर्निचर उद्योग,
जोरपाटी, काठमाडौं

यस वर्षको विजया दशमी तथा शुभ दीपावली सुखमय रहोस् ।

छुट्टै पहिचान र उद्देश्य बोकेर आएको "आदिवासी आवाज" पत्रिकाको प्रगतिको तथा निरन्तरताको कामना गर्दछौं ।

खेम कर्मा लामा (घिसिङ)
ताम्चेत, शैलुङ
दोलखा

दोलखा घेदुङ निस्क्रिय अवस्थामा छ

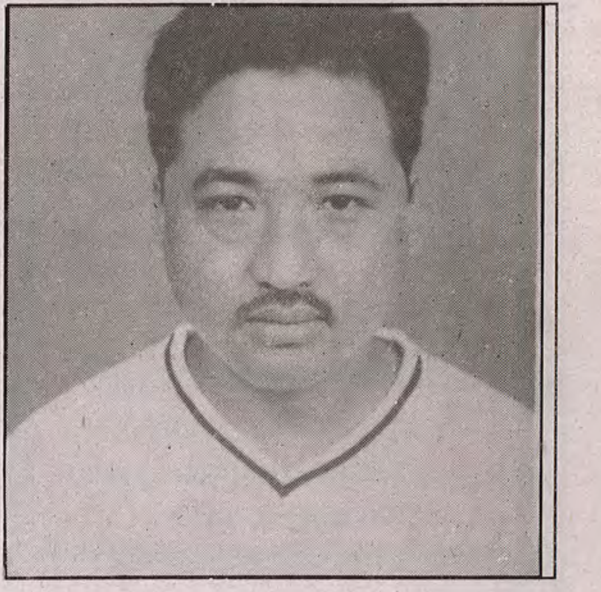

दोलखाली युवाहरू बीच वर्मा लामा नौलो नाम होइन । उहाँको जन्म वि.सं. २०२२ साल फागुन महिनामा दोलखा जिल्लाको डाँडाखर्क गाविस वडा नं. ९ मा भएको थियो । वि.सं. २०३६ सालको विद्यार्थी आन्दोलनदेखि नेपाल विद्यार्थी संघको जिल्ला नेतृत्वमा रहँदै आउनु भएका लामा वि.सं. २०३९ सालमा नेपाल विद्यार्थी संघ, दोलखाको अध्यक्षसमेत भइसक्नु भएको छ । हाल उहाँ नेपाली कांग्रेस जिल्ला कार्यसमिति सदस्य र नेपाल तामाङ घेदुङ जिल्ला समितिको सचिव हुनुहुन्छ । यसरी नै आफ्नो परिचय दिन रूचाउने मिलनसार युवा लामासँग हाम्रा प्रतिनिधिले दोलखा नेपाल तामाङ घेदुङ (संघ) को गतिविधि बारे गरेको संक्षिप्त कुराकानी :-

० तपाईं दोलखा घेदुङको सचिव जस्तो जिम्मेवार पदमा हुनुहुन्छ, हाल दोलखा घेदुङ के गर्दैछ ?

– हाल दोलखा घेदुङ निस्क्रिय अवस्थामा छ । यसमा नेतृत्वको असन्तुलन हुन गएको छ । यो सत्यतालाई लुकाउनु हुँदैन ।

० दोलखा घेदुङले जिल्लाका सबै तहका तामाङ समुदायलाई समेटेको छ त ?

– सबै तहका तामाङ समुदायहरूलाई समेट्ने योजना थियो तर हामी नेतृत्वमा बस्नेहरूको खिचातानीले यो कार्य हुन सकेको छैन ।

० नेपाल तामाङ घेदुङ दोलखालाई संगठीत रूपमा अगाडि बढाउन के गर्न जरूरी ठान्नु भएको छ ?

– पुरानो नेतृत्वलाई हटाएर नयाँ युवा पुस्तालाई समेटेर लाने प्रयत्न गर्नुपर्छ जस्तो लागेको छ ।

० अन्त्यमा केही भन्नु छ कि ?

– विजया दशमी २०५६ को सुखद् उपलक्ष्यमा सम्पूर्ण जिल्लावासी दाजुभाइ तथा दिदीबहिनीहरूमा हार्दिक मंगलमय शुभकामना व्यक्त गर्न चाहन्छु । नेपाल तामाङ घेदुङ दोलखा "आदिबासी आवाज" पत्रिकाको निरन्तरताको कामना गर्दछ ।

यस वर्षको विजया दशमी तथा शुभ
दीपावली सुखमय रहोस् ।

छुट्टै पहिचान र उद्देश्य बोकेर आएको "आदिवासी आवाज" पत्रिकाको प्रगतिको तथा निरन्तरताको कामना गर्दछौं ।

विद्यासागर योञ्जन
सदस्य सचिव
तथा
गुम्बा व्यवस्था तथा विकास समिति
पुल्चोक, ललितपुर

यस वर्षको विजया दशमी तथा शुभ
दीपावली सुखमय रहोस् ।

छुट्टै पहिचान र उद्देश्य बोकेर आएको "आदिवासी आवाज" पत्रिकाको प्रगतिको तथा निरन्तरताको कामना गर्दछौं ।

के.वी. स्याङ्वो (लामा) (कुमार)
कोषाध्यक्ष
राष्ट्रिय प्रजातन्त्र पार्टी (चन्द)
सिन्धुपाल्चोक

यस वर्षको विजया दशमी तथा शुभ दीपावली सबैका लागि सुखमय रहोस्।

छुट्टै पहिचान र उद्देश्य बोकेर आएको "आदिवासी आवाज" पत्रिकाको प्रगति तथा निरन्तरताको कामना गर्दछौं ।

तिलकबहादुर नेगी
भू.पू. श्रम तथा समाज कल्याण
सहायक मन्त्री

कैलाश थामी
कोषाध्यक्ष
मध्य उपत्यका बस व्यवसायी संघ
तीनकुने, काठमाडौं

आङ्ठेली शेर्पा
अध्यक्ष
काठमाडौं उपत्यका निर्माण व्यवसायी संघ
न्यूप्लाजा, पुतली सडक, काठमाडौं

चित्रबहादुर कार्की
सचिव
नेपाली कांग्रेस
जिल्ला कार्य समिति, दोलखा

प्रो. कृष्ण श्रेष्ठ
स्टार मःमः सेन्टर
ठमेल, काठमाडौं

पार्वता गुरुङ
सदस्य
जिल्ला विकास समिति
दोलखा

यस वर्षको विजया दशमी तथा शुभ दीपावली सुखमय रहोस्।

छुट्टै पहिचान र उद्देश्य बोकेर आएको 'आदिवासी आवाज' पत्रिकाको प्रगतिको तथा निरन्तरताको कामना गर्दछौं।

उत्तरमान लामा
तथा
गल्फ मेनपावर सर्भिसेज प्रा.लि
पुल्चोक, ललितपुर

यस वर्षको विजया दशमी तथा शुभ दीपावली सुखमय रहोस्।

छुट्टै पहिचान र उद्देश्य बोकेर आएको 'आदिवासी आवाज' पत्रिकाको प्रगतिको तथा निरन्तरताको कामना गर्दछौं।

मानिक लामा
अध्यक्ष
मादन कुडारी गाविस तथा
तामाङ युथ फाउण्डेशन
फोनः ४७२४१५, ४८०२१८
पो.ब.नं. २९१९, काठमाडौं

यस वर्षको विजया दशमी तथा शुभ दीपावली सुखमय रहोस्।

छुट्टै पहिचान र उद्देश्य बोकेर आएको 'आदिवासी आवाज' पत्रिकाको प्रगतिको तथा निरन्तरताको कामना गर्दछौं।

रामबहादुर घिसिङ — कोषाध्यक्ष
धावाङ लामा — अध्यक्ष

टाकुर युवा क्लब
भुसाफेदा, दोलखा तथा
सिंहबहादुर तामाङ
नेपाल वादोकाई करातें, केन्द्रीय डोजो
भुसाफेदा, दोलखा

यस वर्षको विजया दशमी तथा शुभ दीपावली सुखमय रहोस्।

छुट्टै पहिचान र उद्देश्य बोकेर आएको 'आदिवासी आवाज' पत्रिकाको प्रगतिको तथा निरन्तरताको कामना गर्दछौं।

महेन्द्र कार्की
राष्ट्रिय पार्षद एवं सदस्य

नेकपा (माले)
जिल्ला संगठन कमिटी, दोलखा

यस वर्षको विजया दशमी तथा शुभ दीपावली सबैका लागि सुखमय रहोस्।

छुट्टै पहिचान र उद्देश्य बोकेर आएको "आदिवासी आवाज" पत्रिकाको प्रगति तथा निरन्तरताको कामना गर्दछौं ।

ध्याम्छो लामा
अध्यक्ष
भुसाफेदा गाविस परिवार
दोलखा

हर्कमान तामाङ
अध्यक्ष
मिर्गे गाविस परिवार
दोलखा

प्रो. मानध्वज लामा
गौरी शंकर बेकरी
मकैबारी, चरीकोट

पुरूषार्थ श्रेष्ठ
कार्यक्रम संयोजक
ग्रामीण विकास टुकी संघ, दोलखा

भुवन सिंह थापा
अध्यक्ष
मुडे-मेलुङ ग्रामीण सडक उपभोक्ता समिति, दोलखा

कन्हैया लामा
भीमेश्वर नगरपालिका वडा नं. १
चरीकोट, दोलखा

सुन दोर्जे लामा
भीमेश्वर नगरपालिका वडा नं. १
चरीकोट, दोलखा

अर्जुन लामा, धावा लामा
भीमेश्वर नगरपालिका वडा नं. १
चरीकोट, दोलखा

छुट्टै पहिचान र उद्देश्य बोकेर आएको "आदवासी आवाज" पत्रिकाको प्रगति तथा निरन्तरताको कामना गर्दछौं ।

नारायण सिंह तामाङ
महासचिव
नेपाल विश्व बौद्ध मैत्री महासंघ
नयाँ वानेश्वर, काठमाडौं, पो.ब.नं. १२३९५

विजया दशमी २०५६ को पावन अवसरमा समस्त देशबासी दाजुभाइ तथा दिदीबहिनीहरुमा हार्दिक मंगलमय शुभकामना व्यक्त गर्दछौं ।

कान्तिपुर फाइनान्स सहकारी संस्था लि. परिवार
तीनकुने, काठमाडौं

विजया दशमी २०५६ को पावन अवसरमा समस्त देशबासी दाजुभाइ तथा दिदीबहिनीहरुमा हार्दिक मंगलमय शुभकामना व्यक्त गर्दछौं ।

नेपाल आयल निगम लि.
बबरमहल, काठमाडौं

विजया दशमी २०५६ को पावन अवसरमा समस्त देशबासी दाजुभाइ तथा दिदीबहिनीहरुमा हार्दिक मंगलमय शुभकामना व्यक्त गर्दछौं ।

महाप्रबन्धक
नेपाल खानेपानी संस्थान
बबरमहल, काठमाडौं

यस वर्षको विजया दशमी तथा शुभ दीपावली सुखमय रहोस्।

छुट्टै पहिचान र उद्देश्य बोकेर आएको 'आदिवासी आवाज' पत्रिकाको प्रगतिको तथा निरन्तरताको कामना गर्दछौं।

बोरसमान लामा — अध्यक्ष
होमबहादुर तामाङ — महासचिव
तथा
नेपाल जनजाति युवा परिषद् परिवार
केन्द्रीय कार्यालय लाजिम्पाट, काठमाडौं

यस वर्ष (२०५६) को दशैं/तिहार सबैका लागि सुखमय रहोस्
उन्नत खेती र उद्योग व्यवसाय : सबैको संलग्नता
कृषि विकास र गरिबी निवारण : हाम्रो प्रतिबद्धता

कृषि विकास बैंकले किसान, व्यापारी, उद्यमीलाई ग्रामीण कृषि कर्जा, व्यापार कर्जा र बैंकिङ्ग सुविधाहरू प्रदान गर्दछ । हाम्रा प्रमुख प्राथमिकताका क्षेत्र विशेगा गरी कृषि विकाससँग सम्बन्धित छन् । यसको लागि हामी सुलभ ब्याजदरमा संस्थागत ऋणहरू उपलब्ध गराउँछौं । सरकारका कतिपय कार्यक्रमहरू कार्यान्वयन गर्ने जिम्मेवारी पनि बैंकलाई छ । देशको समष्टिगत विकास कार्यलाई अघि बढाउन कृषि विकास बैंकको कार्यहरूमा रचनात्मक ढंगले सहभागी होऔं ।

फोन नं. : २६२८८५/२६२५९६
टेलेकस : २२६७
तार : कृषि बैंक
फ्याक्स : ९७७-१-२६२६१६
E-mail : agrbnk@adbn.mos.com.np

कृषि विकास बैंक
मुख्य कार्यालय
रामशाहपथ, काठमाडौं ।

के दशैं तिहार मगरहरूको चाडपर्व हो ?

अधिवक्ता एम.एस. थापा मगर

नेपालमा विशेष गरी पश्चिम नेपालमा मगर समाजले मान्ने सबै भन्दा ठूलो चाड दशैं र त्यसपछि तिहार (त्यौहार, दीपावली) हो। तर मगर समाजमा यो चाडपर्व मनाउने चलन कहिलेबाट शुरू भयो र यसको ऐतिहासिक महत्व र कारण के हो ? यस सम्बन्धमा वास्तबित खोजी नगरी पुर्खाले मान्दै आएको भनी सबै मगरहरूले आँखा चिम्ली मानिआएको बुझिन्छ।

हिन्दू साहित्य "रामायण" को कथन अनुसार अयोध्याका रामले लङ्काको रक्षस राजा रावणलाई दशौं दिनमा हराई लङ्का विजय गरी अयोध्यमा राम फर्केको खुशीयाली दशैं अर्थात् विजय दशमी मनाएको भनी मगरहरूमा हिन्दू बाहुनहरूले प्रचार गरेको बुझिन्छ। वास्तवमा ऐतिहासिक दृष्टिले हेर्नेहो भने आर्यहरूको अनार्य भारतीयहरूमाथि विजयको रूपमा रामायणको कथा लेखिएको स्पष्ट हुन्छ। अर्थात् रामायणको कथा लेखिएको इरानबाट भारत बसाइँ सरेका आर्यहरूको र पुरानो भारतीय बसिन्दा भील, द्राविण, गौड रकोलहरूको बीचको लडाईको कथा हो। ऋग्वेदकोपात्र इन्द्रलाई राम र बृत्र (अनार्य) लाई रावणको नाउँ दिई लेखिएको कथा रामायण हो पनि भनिएको छ। ९त्जभ क्तगमथ या ऋबकतभ(एाी। ल्वचकग को ३४ पेज) तर रामायणको कथा भारतको महान शासक अशोक (३३२-२७२ इं.पू.) को कथा हो। अशोकको छोरा कान्चनमालालाई सीताको नाउँ दिई लेखिएको कथा हो र यसमा बौद्ध जातका कथाहरू (जातक संख्या १४६) मिसाएर लेखिएको हो पनि भनेको पाइन्छ (वैदेशिक मतकासुख-मर्दन पृ.११) वास्तवमा उपरोक्त उदाहरणबाट के स्पष्ट हुन्छ भने रामायणको कथा वास्तविकतामा आधारित नभै अधिकांश काल्पनिक कथा वा कथाकारको काल्पनिक कथ्यौरी मात्र हो। भारतमा १६ औं शताब्दीभन्दा अघि र मन्दिर बनेको वा रामलाई ईश्वरको रूपमा पूजा गरेको पाइदैन। सन् १५५४ वा सन् १५३२ मा जन्मेका तुलसीदासको इष्टदेव "राम" को महिमालाई ईश्वरतुल्य बनाई तुलसीदासले रामायण लेखेपछी मात्र रामलाई ईश्वरको अवतारको रूपमा मानिने वा पूजा गरिने चलन भारतमा चलेको हो। (नव भारत टाइम्स ४ जनवरी १९९०) कालान्तरमा आएर रामायणको कथामा देश, काल, परिस्थिति अनुसार विभिन्न अन्धविश्वास, परम्परा र प्रचलन थपिदै गएर आज विकृत रूपमा रामायणको कथा हामीहरू सामु छ।

> *मध्ये नेपाल, हालको गण्डकी, लुम्बिनी र धौलागिरी क्षेत्रमा बाहुनहरुको प्रवेश गर्दा सर्वप्रथम यस क्षेत्रका मगर राजाहरु र मगर मुखियाहरुलाई प्रभावित पारी हिन्दू क्षेत्री बनाए । फलस्वरुप आज अमरसिंह थापा, भीमसेन थापा, भक्ति थापा क्षेत्री भनी बाहुनहरुले लेखेको इतिहासमा पढ्न पाइन्छ ।*

नेपालमा मगर जातिहरूको इतिहास हेर्दा मगरहरू शुरूमा हिन्दू चाडपर्व मान्ने जाति थिएनन्। १३ औ शताव्दीमा मुसलमानहरूको भारत प्रवेशपछि नेपाल पसेका शरणर्थी हिन्दू वाहुनहरूको चपेटामा सबैभन्दा पहिले यहाँका खसहरू (बाहुनबाट खसेका क्षेत्री होइन) र थारूहरूपछि मगरहरू परेका छन्। मध्ये नेपाल, हालको गण्डकी, लुम्बिनी र धौलागिरी क्षेत्रमा बाहुनहरूको प्रवेश गर्दा सर्वप्रथम यस क्षेत्रका मगर राजाहरू र मगर मुखियाहरूलाई प्रभावित पारी हिन्दू क्षेत्री बनाए। फलस्वरूप आज अमरसिंह थापा, भीमसेन थापा, भक्ति थापा क्षेत्री भनी बाहुनहरूले लेखेको इतिहासमा पढ्न पाइन्छ। वास्तवमा तिनीहरू मगर हुन्। (गोरखा-स्बलष्कतबचत पे. ६१ पाल्पाका मुकुन्दसेन मगर नै हुन् भन्ने (नेपाल-म्बलष्भचिष्नजत ए। ज्ञण्द्द० पाइन्छ। जे होस् बाहुनहरूको हिन्दूकरणको अभियानमा सबैभन्दा बढी मगरहरू प्रभावित भएका छन्।

नेपालमा पृथ्वीनारायण शाहले काठमाडौं उपत्यका बिजय गरेपछि मात्र खस भाषाको विकास भएको देखिन्छ। पृथ्वीनारायणको समयदेखि नै नेपालमा हिन्दूवादको बिस्तार भएको मात्र होइन यहाँका जनजातिहरू धर्म र चाडपर्वलाई विकृत गर्ने काम भयो र कतिपय चाडलाई पनि विकृत गर्ने काम भयो र कतिपय चाडलाई मनाउन बाध्य गरियो। भानुभक्त बाहुनले रामयणलाई खस भाषामा लेखी नेपालमा प्रचार गरेपछि रामायण वा रामको विजय दशमी मनाउने चलन अझ व्यापक हुन थालेको पाइन्छ। प्राचीन भारतमा देवतालाई खुशी पार्न फलफुलले पूजा गरिन्थ्यो भनेपछि बसाइँ सरी भारत र त्यसपछि नेपालमा प्रवेश गर्ने हिन्दुहरूले देवतालाई खुशी पार्न जीवजन्तुको बली चढाएर "होम" गर्ने चलन थियो। यसप्रकार पूजा प्रथा अनार्य होम प्रथा आर्य हिन्दूहरूको प्रचलन हो। (Kirati Jonkriti Suniti Kumar Chatarjec P.B.) नेपालमा हिंसापूर्ण बलिको प्रथा प्रचलन गर्न दशैं चाडको शुरूवात गरिएको पाइन्छ। दशैंमा पशु वली चढाएई त्यस जीवको रगतमा हात चोपली पाँच औंला छाप घरको भित्तामा लगाउन शासकहरूले आदेश दिएअनुसार पछि राजाका कर्मचारी घर गाउँमा जाँच्न आउँदा जसको घरमा रगतको पाँच औंलाको छाप देखिन्थ्यो, उसले राजाज्ञा मानी मारकाट गरेको ठहरी स्यावासी पाउने चलन थियो। आजकल पनि मगरहरूले दशैंमा मार हान्ने दिनमा बाहुनहरू मगरको घरमा आई मालसीरी गाउने गर्छन्, तर पछि तिनीहरूले छाडी स्वयं मगरहरूले गाउन शुरू गरे र यस्ता कुराहरू लेख्दै जाने हो भने दशैं चाड मगरहरूको पर्व होइन र यसलाई नमानेमा कुनै मगर नर्क पर्दैन। मगर जातिको पूर्व इतिहास परम्परा र संस्कृतिसँग दशैको पर्वसँग कुनै सम्बन्ध छैन।

तिहार (त्यौहार, दीपावली) पर्व सम्बन्धमा भने अझै अनुसनधान गर्न बाँकी छ। किराँतीहरूका मुन्धुम वेदमा तिहार चाड मगरहरूले चलाएको पर्व हो भनी उल्लेख गरिएको छ। श्री इमानसिंह चेम्जोङज्यूले लेख्नु भएको ज्कतयचथ बलम ऋगतिगचभ या तजभ ष्च्चबत एभयउभि नामक पुस्तकको पृष्ठ ७७८१ मा किराँतीहरूको मुन्धुममा दीपावली सम्बन्धी कथा उल्लेख छ। त्यसलाई छोटकरीमा उल्लेख गरेको छु। "प्रचीन पश्चिम नेपालमा हालको पोखराबाट गोरखासम्मको राज्यमा वालिङहाङ नामको मगर राजा थिए। ऊ धर्मात्मा र भविष्य सम्बन्धी जान्ने पूजारी पनि थिए। उसलाई प्रजाले ज्यादै माया गर्थे। वालिङहाङ राजालाई आफू अब मर्ने कुराथाहा पाई आफ्नो प्रजालाई यो कुरो भनिदिए। आफ्नो प्यारो राजा छिट्टै मर्ने भए भनी प्रजाले साह्रै पीर मानी बाँच्ने उपाय के छ भनी प्रजाहरूले राजालाई सोध्दा मंसीर महिनाको पूर्णिमाको अन्त्यमा औंसीको शुरूआतमा म मर्ने भएकोले त्यस दिन राती यमदूतले मलाई लिन आउँछ, यमदूत आउँदा सबैले रोई कराई बिन्ती गरी, बत्तीबाली मेरो प्राण मग्नु, यमदूत खुशी भएमा मलाई प्राण दिएइ बचाउनेछ भनेकाले सोही दिन राती सबै प्रजाले आ-आफ्नो घरमा बत्ती बाली नुहाई चोखो भै जागा बसे। राजाले भनेको समयमा यमदूत आउँदा सबै प्रजाले रोई कराई राजाको प्राणदान माग्दा यमदूत खुशी भै वालिङहाङ राजालाई प्राणदान दिइ फिर्ता भएकोले सो दिनको सम्झनाको खुशीयालीमा मगर प्रजाहरूले घरघरमा बत्ती बाल्दै नाच्दै गाउँदै हिंडेका थिए। प्रचीन मगर भाषामा "फ-इ-लो " भनेको हामीले बचायौं भनेको र देउसी भनेको धर्मात्मा पूजारी र "रे" भनेको राजा हो। कालान्तरमा यो प्रचीन मगर भाषा फ इ लो बिग्रदै गै भैलो भएको हो भनी उल्लेख भएको छ। वास्तवमा आजकल पनि भैलो र देउसी खेल्दा "हामी त्यसै आएको होइन बलिराजाले पठाएको" भनी तिहारमा भट्याउने चलन छ। तर यस पर्वलाई पनि कौवा पूजा, कुकुर पूजा, गाइ पूजा र पशु मार्ने प्रथालाई चलाई गाईको तिहार भनी बाहुनहरूले विकृत पारेको बुझिन्छ। त्यसैमा उल्टै जुवातास खेल्ने प्रचलन पनि बाहुनहरूले नै घुसाएको हो भन्ने बुझिन्छ। माथि उल्लेखित कथामा कतिको सत्यता छ यस बारे अध्ययन र अनुसन्धानको खाँचो छ तापनि तिहारमा मगर राजा वालिङहाङ (हाङ भनेको किराँती भाषामा राजा, राज्य आदि हुन्छ) को उल्लेख भएको धेरैजसो सत्यताको नजिक देखिन्छ।

> *पृथ्वीनारायणको समयदेखि नै नेपालमा हिन्दूवादको बिस्तार भएको मात्र होइन यहाँका जनजातिहरु धर्म र चाडपर्वलाई विकृत गर्ने काम भयो र कतिपय चाडलाई पनि विकृत गर्ने काम भयो र कतिपय चाडलाई मनाउन बाध्य गरियो ।*

विजया दशमी २०५६ को पावन अवसरमा सम्पूर्ण आदिवासी जनजाति तथा देशवासीहरूमा सुख, शान्ति एवं उत्तरोत्तर प्रगतिका लागि हार्दिक मंगलमय शुभकामना व्यक्त गर्दछौं।

आदिवासी आवाज परिवार

छुट्टै पहिचान र उद्देश्य बोकेर आएको 'आदिवासी आवाज' पत्रिकाको प्रगतिको तथा निरन्तरताको कामना गर्दछौं।

देण्डी शेर्पा, नाम्गेल शेर्पा

तथा

नेपाल आदिवासी उत्थान कार्यक्रम संघ
काठमाडौं

यस वर्षको विजया दशमी तथा शुभ दीपावली सुखमय रहोस्।

छुट्टै पहिचान र उद्देश्य बोकेर आएको 'आदिवासी आवाज' पत्रिकाको प्रगतिको तथा निरन्तरताको कामना गर्दछौं।

हुकुमबहादुर लामा
अध्यक्ष
बुद्ध मार्ग टोल विकास समिति परिवार
तथा
सकुम्बासी केन्द्रीय तदर्थ समिति परिवार
नयाँ वानेश्वर, शंखमुल, काठमाडौं

यस वर्षको विजया दशमी तथा शुभ दीपावली सुखमय रहोस्।

छुट्टै पहिचान र उद्देश्य बोकेर आएको 'आदिवासी आवाज' पत्रिकाको प्रगतिको तथा निरन्तरताको कामना गर्दछौं।

आर. बी. तामाङ
तामाङ युनेस्को क्लब
सामाखुशी, काठमाडौं

यस वर्षको विजया दशमी तथा शुभ दीपावली सबैका लागि सुखमय रहोस्।

छुट्टै पहिचान र उद्देश्य बोकेर आएको 'आदिवासी आवाज' पत्रिकाको प्रगति तथा निरन्तरताको कामना गर्दछौं।

सूर्य बज्र लामा
बौद्ध, काठमाडौं

यस वर्षको विजया दशमी तथा शुभ दीपावली सबैका लागि सुखमय रहोस्।

छुट्टै पहिचान र उद्देश्य बोकेर आएको 'आदिवासी आवाज' पत्रिकाको प्रगति तथा निरन्तरताको कामना गर्दछौं।

अम्बिका गोले
सदस्य
जिल्ला विकास समिति, दोलखा तथा
दोलखा बहुउद्देश्यीय तालिम संस्थान, चर्रीकोट,
दोलखा

समस्त नेपालीहरूको
महान चाड विजया दशमी २०५६
को सुखद उपलक्ष्यमा
सम्पूर्ण शेयरहोल्डर तथा ग्राहक
वर्गहरूमा हार्दिक मंगलमय
शुभकामना व्यक्त गर्दछौं ।

वृटिश गोरखाली समुहबाट प्रवर्दित !
नेपाल अधिराज्यभर कार्य क्षेत्र विस्तारीत !!

गोरखाली स्कीम अर्न्तगत पाईने उपहार :

उपहार ! सुनको सिक्का ! उपहार !

अवधि	न्यूनतम मुद्दती बचत रकम	निक्षेप अवधि पछि एक मुष्ठ रूपमा साँवा र व्याज भुक्तानी दिइने	उपहार
५ वर्ष	१ लाख	१५%	५ ग्राम सुनको सिक्का
४ वर्ष	२ लाख	१४%	
३ वर्ष	३ लाख	१३%	
२ वर्ष	४ लाख	१२.५०%	
१ वर्ष	५ लाख	१२%	

गोरखा सेभिङ्ग एण्ड फाइनान्स
को-अपरेटिभ लि.

प्रधान कार्यालय (Head Office)
सातदोबाटो, ताल्छीखेल, ललितपुर
फोन : ५२१४०४
पो ब नं. ८९६३ NPC. ४२३

शाखा कार्यालय (Branch Office)
सुन्धारा (अर्थमन्त्रालयसँगै)
काठमाडौं
फोन : २६५७७०

१(१)

आदिवासी आवाज

आदिवासीको अधिकार बारे
बागियो घोषणा र नेपाल

उत्पीडित जीवन बाँचीरहेका
सुरेल जाति

तामाङहरूको असहयोग र ऐतिहासिक विद्रोहको
उपज: **पीपा गोश्वारा अड्डा**

समस्त नेपालीहरूको महान चाड विजया दशमी २०५६ को सुखद उपलक्ष्यमा सम्पूर्ण शेयरहोल्डर तथा ग्राहक वर्गहरूमा हार्दिक मंगलमय शुभकामना व्यक्त गर्दछौं ।

वृटिश गोरखाली समुहबाट प्रवर्दित !
नेपाल अधिराज्यभर कार्य क्षेत्र विस्तारीत !!

गोरखाली स्कीम अर्न्तगत पाईने उपहार :

उपहार ! सुनको सिक्का ! उपहार !			
अवधि	न्यूनतम मुद्दती बचत रकम	निक्षेप अवधि पछि एक मुष्ठ रुपमा साँवा र व्याज भुक्तानी दिइ	उपहार
५ वर्ष	१ लाख	१५%	५ ग्राम सुनको सिक्का
४ वर्ष	२ लाख	१४%	
३ वर्ष	३ लाख	१३%	
२ वर्ष	४ लाख	१२.५०%	
१ वर्ष	५ लाख	१२%	

गोरखा सेभिङ्ग एण्ड फाइनान्स को-अपरेटिभ लि.

प्रधान कार्यालय (Head Office)
सातदोबाटो, ताल्छीखेल, ललितपुर
फोन : ५२१४०४
पो.ब.नं. ८९६३ NPC. ४२३

शाखा कार्यालय (Branch Office)
सुन्धारा (अर्थमन्त्रालयसँगै)
काठमाडौं
फोन : २६५७७०